

ב"ה טוב טעם ודעת לודני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אהיה – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא – מרכא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפטר; מרכא טפא – יתור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, בד"כ מצב
אחד נדרש; סוף – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גיש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כענין "ל"א מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

בתבנית קדמא-ואולא ונוסח ספרדי אולא-גריש במלה אחת או מלים מחוברות במקף (35 מופעים, ועוד 1 בטעם עליון, ועוד-2 במחלוקת גרסאות) כיון שוויון, שקילות, חלק, שפל כמו אדמה. קדמא-זקף-קטן במלה אחת או מלים מוקפות כעין מידה ל"א בברייתא דל"ב מדות דרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי ממקום ומאחר שהוא בענין, המנוסחת גם מוקדם והוא מאוחר בענין.

1.1 שמות כי תשא ל,יא

שמות כי תשא ל,יב:

כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם

וְנָתַנּוּ אִישׁ כְּפָר נַפְשׁוֹ ה' בַּפְּקֹד אֹתָם

וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקֹד אֹתָם:

כִּי תִשָּׂא – גרשיים אֶת-רֹאשׁ – מרכא בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם – זרקא סגול

כִּי תִשָּׂא – מונח גרשיים, כעין שני יוצאים מן הכלל, שני מנינים בהן נתנו מחצית השקל כל אחד, כפי רש"י (טו) ... לכפר על נפשותיהם - לפי שרמז להם כאן שלש תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' שלש פעמים (כאן ולעיל, יג-יד): אחת - תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בבדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ... והשנית - אף היא על ידי מניין שמנאן משהוקם המשכן, ... (במ' א, א); ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה, והושו בהם עניינים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: לכפר על נפשותיהם - שהקרבנות לכפרה הן באין. והשלישית היא תרומת המשכן, כמה שנאמר "כל מרים תרומת כסף ונחושת" (שמ' לה, כד); ולא היתה יד כולן שוה בה, אלא איש מה שנדכו לכו.

רלב"ג סובר כי רק מנין הראשון היה בחצאי שקלים, ובספירה שניה ושלישית לא נהגו כן. בכל אופן המנין הראשון יוצא מן הכלל, וכך נשאר לדורות לענין קנין קרבנות ציבור.

התבנית מרכא זרקא סגול, מרכא מרבה, זרקא סגול ממעט או מרבה מסוג הענין על הענין. ברישום מתימטי כעין מרכא * (זרקא סגול) = מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין. ואילו עם או בלי טעם מונח כאילו שווה 1 * (זרקא סגול), תוספת אחת. אֶת-רֹאשׁ – מרכא בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – זרקא לַפְקֻדֵיהֶם – סגול, לצורך מצווה שכל או חלק מבני-ישראל מצווים בה ועשויים להיות בה תפקידים שונים לעושי המצוה, פוקדים את המשתתפים ע"י אמצעי ייצוג (כעין הקטנה) של כל אחד וכאילו מוסיף עליו. כגון תרומה שוויונית למשכן או לקרבנות ציבור מצווה לייצג כל אחד מבני ישראל ע"י מטבע בגודל שווה, לצורך מפקד למלחמה אפשר לייצג כל אחד בחרסית או בטלה וכד'. ובבית המקדש הגרילו תפקידי עבודה בין הכהנים במנין אצבעות כהנים.

בספר אגרא דכלה עה"ת, הרב צבי אלימלך מדינוב ז"ע חלק שמות ע' 54) דרש על הפסוק כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לַפְקֻדֵיהֶם נחסר מרכא (טט במלים אֶת-רֹאשׁ) משרת לזרקא הוא לדעתי נרמז גם בגלות החל הזה כשקורין פרשת שקלים, משה רבנו ע(ו)מד וזוקף את ראשם

הנה בתוכחה הוא (ויקרא בחקתי כולו) וְהִבְאֵתִי מִרְדְּךָ בְּלִבְכֶם פְּאַרְצֶת אֲבֹתֵיכֶם הנה המרכא רמזו על המרד (טט) – מלת מרד בטעם פשטא, ואגרא דכלה מתכווין למורד – מרכא בלשון נופל על לשון ללמד ל-כי תשא) והוא סמוך לזרקא, היינו כשנזרקו ישראל בארצות אויביהם אז ישאו ראש כמו מראש יהיו לסגול"ה: אגרא דכלה דורש כי בגלות, ב"י נחסרים מפחד וזה גורם לשיבה בתשובה (זורקם מלמטה ללמעלה) ובזכות ברית משה רבנו בפרשת כי-תשא הקב"ה מנשואם להיות לסגולה, כִּי תִשָּׂא – מונח גרשיים, בתפקיד יצא מן הכלל, שבני ישראל יוצאים מן הכלל של העמים היוצאים לגלות ונעלמים בגלותם, כי הקב"ה מחמיר עמם על קיום התורה וזאת מעלתם להיות עם סגולה בשליחות ה' בגולה לאסוף את ייצוצי הקדושה (כיוצא מברית בין הבתרים במה אדע כי אירשנה) ומקל עמם לקיימם ויזכו לגאולה וישובו לארץ-ישראל ויבנה בית-המקדש ויזכו לימי המשיח ולתחיית המתים ולחיי העולם הבא.

וְנָתַנּוּ – קדמא אולא בתיבה אחת, ענין של שוויון וגם בעושים תלוי המעשה.

א' נתניה שווה היינו מטבע של מחצית השקל קדש ולא שווה ערכו באופן זה או אחר, כגון במטבעות אחרים (ירושלמי שקלים)

ב' יש המפרש כי נשאר שוויון בין המנין בשנה הראשונה לצורך אדנים ובין המנין בשנה השניה לקרבנות צבור.

ג' בנותנים תלוי הדבר וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפְּקֹד אֹתָם אפשר שהכוונה שכאשר נראה שהפקידה ללא צורך יש למחות על כך כדי שלא יקרה כדבר שקרה במפקד שערך דוד המלך והיה בבני ישראל נגף.

שמות כי תשא ל,יא:

וְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה פְּנִים-אֶל-פְּנִים כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ

וְשֵׁב אֶל-הַפְּחָנָה וּמְשַׁרְתּוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן נָעַר לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

וּמְשַׁרְתּוֹ – קדמא ואולא במלה אחת. שדעתו שפלה, משווה עצמו למקום נמוך, שפל רוח, משפיל נפשו על התורה והעם, שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד (כעין שווה לכל אחד), כעין שווה למשה רבנו הענו מכל אדם כן יהושע ללא חטא, ענו מכל האדם. מאור ושמש במדבר קורח מצייני כי יהושע נבחר להנהיג כי היה הענו מכולם ולא בגלל חכמותו, כי היו עוד חכמים.

במדבר פינחס כז,יח וְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ – רש"י שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד (טפ"ב קמא)

בבלי תענית ז,א אמר רבי חנינא בר אידי: למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב הוי כל צמא לכו למים - לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי אושעיא: ...לומר לך: מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כדאמרה ליה ברתיה דקיסר לרבי יהושע בן חנניה: אי, חכמה מפוארה בכלי מכוור! - אמר לה: איבך רמי חמרא במני דפחרא. אמרי לה. - והא איכא שפירי דגמירי! אי הוּו סנו - טפי הוּו גמירי.

זוהר שמות קצג קצד וּמְשַׁרְתּוֹ – קדמא ואולא במלה אחת, הזוהר לא מזכיר מלת וּמְשַׁרְתּוֹ אבל בדברו על וְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן נָעַר מצייני שלא היה לו שום חטא ומת רק בעטיו של מעשה העגל שגרם לחזרת המוות. וגם משה לא חטא ונגזרה עליו מיתה רק בגלל מי מריבה.

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) משה עמוד 379

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששור: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קריאת; אולא = גיש' = גיש' – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנוהגין חברה ואהבה ואחות זה עם זה, והיה משה מוכיח את ישראל על כבוד אביהם שבשמים ומזהירין על
 התורה ועל המצוות ולכבד ולרומם את יהושע אחריה. משה הצדיק נהג ענוה בעצמו ולא היה צר עין. הסתכל בשבחו של משה בענותנותו
 ובחסידותו: בתחלה כשאמר לו יהושע אלדד ומידד מתנבאים במחנה מיד א"ל משה מי יתן כל עם ה' נביאים ולא היה לו צרת עין עליהם, בסוף
עשה ליהושע תלמידו כל כבוד שבעולם, נתן לו הדרו ובית מדרשו ופארו, כבודו והודו וגדלו, כובעו כתר וקרן הודו בחייו, עליו אמר שלמה ושפל
רוח יתמוך כבוד.

שמות כי תשא ל,יג:

זהו יתנו כל העבד על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשירים נרה השקל מחצית השקל תרומה לה:

בהפטרה של שבת שקלים קוראים בין היתר הפסוק הבא **מלכים ב יב,ה** וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כָּל-כֶּסֶף הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר-
יִבָּא בֵּית-ה' כֶּסֶף עֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עֲרָכּוֹ כָּל-כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב-אִישׁ לְהִבְיֵא בֵּית ה':
כֶּסֶף עֹבֵר אִישׁ - בִּנְיַת הַמִּקְרָאוֹת הוא כסף מחצית השקל שבכל שנה, שנאמר בו כל העובר על הפקדים

עֹבֵר אִישׁ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול שוה תקע"ו (**אמרי נועם, יעב"ע**), גי' המלים **עֹבֵר אִישׁ** עם כולל
 אחד לשתי המלים שוה תק"צ = תקע"ו י"ד = תקע"ו דו"ד, שיהואש נותר יחיד מבית דוד מהטבה של עתליה והקים את בית דוד
 מחדש, יהואש חידש תרומת מחצית השקל כפדיון נפש **כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עֲרָכּוֹ** וכך לא יהיה נגף בישראל ובבית דוד.

שמות כי תשא ל,טו:

העשיר לא-ירפה וחדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את-תרומת יהוה לכפר על-נפשתיכם:

...העשיר לא-ירפה - מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבעה, כאן חמש. ר' אליהו שגב נ"י בשם הגר"א המבזבו (על צדקה) לא יבזבו
 יותר מחומש.

- טט - כאן לפירוש הגר"א יחלק ממונו בחמש ויתן חמישית לצדקה ויניח ארבע חמישיות לעצמו

שמות כי תשא ל,לב - לג:

[לב] על-בשר אדם לא ייטף ובמתכנתו לא תעשו כמהו קדש הוא קדש יהוה לכם: [לג] איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על-זר ונקבת מעמיו: ס

ירושלמי **סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מה ב)** שני לאוין וכתר אחד, לאוין חולקין את הכרת. (**שמות כי-תשא ללב ולג**)
פי' אור שמחה שני לאוין וכתר אחד. כל מקום שכתבה התורה שני לאוין אע"פ שלא כתבה בהם אלא כרת אחד, כגון סך ומפטם שמן
 המשחה דלקמן.

לאוין חולקין את הכרת. אם עבר על שני הלאוין בהעלם אחד חייב שתי חטאות, כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב
 חטאת, ואע"ג (טט - וזה גם במצב המיוחד) דשניהם בכרת אחת כיון שכתבה התורה שני לאוין הוי ליה כאילו יש לכל לאו כרת בפני
 עצמו

דהא אמרה **שני לאוין וכתר אחד חולקין את הכרת.** **פי' אור שמחה** דהא במשנה דריש כריתות קחשיב מפטם לחוד וסך לחוד ואמרינן
 בבבלי שם (ב ב) שאם עשה כל הנוכרים במתניתין בהעלם אחד חייב קרבן על כל אחד ואחד, ומוכח דשני לאוין אע"ג דאין עליהם
 אלא כרת אחת, הלאוין מחלקים לחייב עליהם שתי חטאות.

(גג) **על-בשר אדם לא ייטף -** מהפך פשטא מונח זקף-קטן, **ובמתכנתו** - קדמא זקף-קטן במלה אחת

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, **בעין בנין אב** ללמד מדוגמת הסך והמפטם לכל התורה כולה, שאע"פ שנאמרים בסך ובמפטם שני לאוין
 וכתר אחד ובכל זאת מביא שתי חטאות על עבירת שני לאוין בהעלם אחד, **לא כל שכן שמביא** חטאות נפרדות על כל לאוין שעבר בהעלם
 אחד כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת.

שני חלקי הפסוק המסתימים כל אחד בזקף-קטן, היינו טעם סוגר ענין ומלמדים שני לימודים, כפי **רש"י**

ובמתכנתו. (א) בסכום סממניו לא תעשו כמוהו, במשקל סממניו הללו לפי מדת ההין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת
 הין שמן מותר

לא ייטף (ב) ואף העשוי **במתכונתו של זה**, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו (**בבלי כריתות ה,א**), **רלב"ג - ואשר יתן ממנו על זר -**
 רוצה לומר: משמן המשחה שעשה משה; **... על בשר אדם לא ייטף** (ראה מש"ת כלי המקדש א,י), ומזה המקום יתבאר, כי הסך ממנו,
 אפילו כהן גדול, ענוש כרת. ואולם השעור אשר יתחייבו בו הוא כזית (ראה שם),

ובמתכנתו. - קדמא זקף-קטן בתיבה אחת, כעין מידת מוקדם והוא מאוחר בענין, ומלמד על שמן המשחה המוקדם = הראשון (קדמא)

שהוכן בצווי משה. **על-בשר אדם לא ייטף -** מהפך פשטא מונח זקף-קטן, תבנית של שני לימודים, אחד מהם מוציא אותו מפשוטו
 ומלמד שהסך בשמן אחר אף במתכונתו של ראשון אינו חייב. אבל הסך משמן ראשון, שעשה משה בשיעור כזית עובר בלאו ועליו יש
 כרת, וכן **(גג) איש -** יתיב, בתפקיד דווקא כך **אשר ירקח כמהו הרוקח (=המפטם) ובמתכנתו.** של ראשון (של משה) חייב כרת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות השערות: אהנה = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפאט; מרכא טפא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיהיה לה פירוש; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיהיה לה פירוש; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גיש = ג' – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פל – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

1.2 שמות כי תשא לא, יא

שמות כי תשא לא, יב:

פ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ע"פ דרשה בפסחים ובתמורה מלת **לְאֹמֵר** נדרשת נוטריקון **לאו אמור**, ובא להוציא מדעת החושבים שצווי הקמת המשכן שנאמר עד עתה יעשה גם בשבת, ולהזהיר בפרשה הבאה על לאו מכלל עשה, והוא לפחות ענין שמירת שבת מל"ט מלאכות המשכן.

ראב"ע פירוש ב – הארוך (יב) וַיֹּאמֶר - כל לאמר עם וידבר: **לאמר לו**, רק זה: **לְאֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל**. (יג) וַאֲתָהּ. טעם אָךְ - בעבור שיעשו אשר ציויתים ככתוב למעלה, אולי יחשבו כי יעשו כן בשבת.

ע"פ פ' ראב"ע יובן [יג] וַאֲתָהּ – גרשיים בתפקיד יוצא מן הכלל, אלא שבד"כ הכלל או היוצא מן הכלל כתוב מכאן ולשמאלו, אבל ע"פ תבנית הטעמים של הכתוב **דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – קדמא מהפך פשטא, היוצא מן הכלל מלמד על הכתוב לפניו (מימינו) כפי' ראב"ע (יב) **וַיֹּאמֶר** - כל לאמר עם וידבר: **לאמר לו** (למשה בלבד), רק זה: **לְאֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל**.

וַאֲתָהּ דְבַר – גרשיים קדמא

שמות כי תשא לא, יג: וַאֲתָהּ דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ

כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

וַאֲתָהּ דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית דבר שמתחיל מושעה ומתחדש **בבלי יבמות ה** – עשה של ברית מילה הדוחה לא תעשה של שבת, השבת החלה, באה מצוות עשה שהלא תעשה נדחה מפניו, וכאשר העשה מסתיים, הלא תעשה חוזר לשרות

רמב"ן (יג) אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ - אעפ"י שתהיו רדופין בזריות המלאכה, אל תדחה שבת מפניה; כל 'אכ"ן ו'רקי"ן - מעוטיין: למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רבנו שלמה; **ולא נתכוון אצלי**, כי לפי מדרש רבותינו (ראה ירוש' ברכות ט"ה, [יד, ב]), באכ"ן ו'רקי"ן ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטיין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ואם תדרוש המיעוט בענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה בשבת! **ובירושלמי במסכת יומא (תה, [מה, ב])**: מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת? רבי יודן אומר: **אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ**; אבל המיעוט הזה - למילה או לפיקוח נפש וכיוצא בהם, שהם דוחים אותו. ומלאכת המשכן שאינה דוחה השבת - מפני שהזהיר בה (בשבת) בכאן.

דחית שבת מפני ברית מילה בראשית לך-לך יז, יא

[י] זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרריך המול לכם כל-זכר:

[יא] וינמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם:

זאת בריתי אשר תשמרו - מונח גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. ברית מילה יצא ללמד על עצמו, שדוחה שבת, מגזרת הכתוב מצוות עשה של ברית מילה דוחה חומרת לא תעשה של שבת, כי נכרתה על המילה י"ג בריתות. **רמב"ן** ואחר כן צוה שישמר אברהם הברית הזאת, ותהיה המילה "לאות ברית" (להלן, יא); והנה האות הזה אות השבת, ולכן ידחה אותו; והקב"ן זה. **(גי' כתר, מכון ירושלים ע"י שבת קלב, א אתיא אות אות, הערה 10** הדגמרא שם דנה במקור לזה שמילה בזמנה דוחה שבת ... ולמסקנה לומדים את ברית ודורות מאות ברית ודורות)

דחית שבת מפני פקוח נפש

ירושלמי יומא פ"ח ה"ה (וילנה מ"א א) מניין שספק נפשות דוחה את השבת. ר' רבהו בשם ר' יוחנן **(שמות כי תשא לא, יג) אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ** מיעוט. אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה.

שמות כי-תשא לא, יג וַאֲתָהּ דְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ

כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

- דוחה שבת ק"ו דוחה יו"ט
- אַךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי - מרכא טפא, יתור לרבות, אַךְ המלה ממעט את הנאנס משמירת שבת כגון לפקוח נפש, תבנית הטעמים מרכא טפא מרבה כנדרש ב-ירושלמי יומא פ"ח ה"ה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה,
- תִּשְׁמְרוּ - אתנה, מגביל את ההיתר לדחות שמירת שבת רק לברית מלה, פקוח נפש וכיוצא בהם.
- מי ב- שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ? אך זה שיכול לשמור ומיעט הנאנס בין אם מציל בין אם ניצול ודומה לו

שמות כי תשא לא, יד: ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם

מחלליה מות יומת כי כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הגפש ההוא מקרב עמיה:

רלב"ג (יד) ושמרתם את-השבת - רוצה לומר, שלא תעשו בו מלאכה. כי קדש הוא לכם - בארו ז"ל מזה המקום **(כתובות לד, א)**, שהמלאכה הנעשית בשבת אינה אסורה, אעפ"י שכבר נעשית באיסור: אמרו: **כי היא קדש** - ואין מעשיה קדש, והוא מבואר שהתורה לא אסרה לנו הנעשה בשבת, אבל אסרה עשיית המלאכה. **מחלליה מות יומת** - כבר נתבאר בענין המקושש, שזאת המיתה היא סקילה (ראה במ' טו, לב-לד), והיא צנאה לבית דין; וזה אמנם יהיה כאשר היה זה בעדים ובהתראה, כמו שנתבאר בשרשים הכוללים. **ונכרתה הגפש ההוא מקרב עמיה** - רוצה לומר: אם היה מזיד ולא היו שם עדים והתראה. וענין ה'כרת' הוא אבדן הנפש באופן שלא יהיה לה השארות, כמו שהתבאר במכילתא **(מכיל' כי תשא שבתא א)**, והוא הפך אמרו **"ויאסף אל עמיו (בר' כה, ח)**.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששור: אחת, סלוק – סוף-ספוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראא = מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שזה לפיטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעם, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – תביר מרכא טפחא אתנח

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם –אתנח, מגביל, איסור מלאכה לישראל, ומתיר הנאה ממלאכה הנעשית בשבת ע"י אינו ישראל

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – מרכא טפחא אתנח, יתור לרבות קדושת השבת גם לאסור מלאכה לאינו ישראל במיוחד עבור ישראל.

כִּי קָדַשׁ הוּא לְכֶם – תביר, מיעט איסור הנאה ממלאכת שבת של ישראל (כתובות לד,א), שהמלאכה הנעשית בשבת אינה אסורה, אעפ"י שכבר נעשית באיסור:

החלק הבא של הפסוק כתוב בצורה מיוחדת. נושאו, **תנאים שאינם תלויים במלאכת מחשבת בשבת לחייב העושה**. אבל הפסוק פותח בעושה בזדון עם עדים התראה שהוא מהתנאים המרומזים אחריו. אחר-כך משלב רמז לארבעה תנאים בתוך תאור כללי של מלאכה והתוכן אחריו נדרש לעושה בזדון בלי התראה ועדים.

לכאורה הסדר היה צריך להיות **כִּי כָל-הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה** ... זדון בעדים והתראה **מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת** זדון עם חסרון בעדים

והתראה **וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּיהָ**:

מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל-הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּיהָ – זקף-קטן רביע זקף-קטן בין שני קיסרים,

בטוי לענין עוצמתי, ואפשר כי תבנית הטעמים מלמדת מעבר לכתוב עצמו של מיתת בית דין בסקילה או כריתת הנפש, כפי **רלב"ג** והיה זה כן, כי המחלל את השבת מורה שאינו מאמין בשם יתעלה, או שהוא מאמין שהעולם אינו מחודש, והוא מכחיש הגדולות שבפנות התורות והעיון.

מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת - כבר נתבאר בענין המקושש, שזאת המיתה היא סקילה (ראה במ' טו, לב-לז), והיא צנאה לבית דין; וזה אמנם יהיה כאשר היה זה בעדים ובהתראה,

מְחַלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת – פשטא מונח זקף-קטן, פתח בלשון רבים **מְחַלְלֵיהָ** וסיים בלשון יחיד **מוֹת יוֹמָת**. **מְחַלְלֵיהָ** – פשטא, בתפקיד

של אחד, מרמז לעשיית מלאכה אחת ע"י שניים כמשניות הבאות **משנה שבת פ"י, מ"ה** המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאווה שנים פטורין לא יכול אחד להוציאווה הוציאווה שנים חייבים ורבי שמעון פוטר וגו' **משנה שבת פ"ג, מ"ו** צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ורבי שמעון פוטר:

מוֹת יוֹמָת – מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתיים, שהעושה בזדון בפרהסיא לא יומת אלא בשני תנאים: עדים כשרים ובהתראה נכונה.

מוֹת יוֹמָת – מונח זקף-קטן, החזרה במלים מלמדת כפי **תורה תמימה הערה לג** ... שהמחלל בפרהסיא מחויבים הב"ד לענושו ואם לאו הם עצמם בעונש, אבל היכי שהחיוב הוא כרת שהוא אם בצנעא, אין ב"ד וכל ישראל נענשים על העדר עונשו.

כִּי – רביע **כָּל-הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה** – ע"פ **משנת השבת הרב משה פנחס זנדר ה"ו פ"ב** התנאים לאיסור מלאכה מן התורה, מלת

מלאכה מתיחסת לל"ט מלאכות כבמשכן שהן מלאכת מחשבת ולהן חמשה תנאים (א) כדרכה (ב) כוונה (ג) מלאכה הצריכה לגופה (ד)

תיקון (ה) קיום. אפשר כי תנאים אלו מרומזים בפסוק **שמות כי תשא לא, טו ששֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה**

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שְׁבִתוֹן קָדַשׁ לַה' **כָּל-הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִת מוֹת יוֹמָת**:

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי – מונח רביע, מרמז לחמישה תנאים במלאכת מחשבת שהשביתה ממנה מרומזת שבמלים **שָׁבַת שְׁבִתוֹן קָדַשׁ לַה'**

ושזאת מלאכת מחשבת נדרש במלים **כָּל-הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִת** – **תורה שלמה [פב]** אפילו מלאכת משכן (**מדרש הגדול**)

שהיא מלאכת מחשבת, **[פב*] מוֹת יוֹמָת** ולמה נאמר מחלליה מוֹת יומת שתי פעמים (רק מוֹת יומת פעמים), אלא יכול לאבות מלאכות

הוא החיוב ת"ל **כָּל-הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִת מוֹת יוֹמָת (כתב יד מדרש החפץ)** (פירוש (א) לתולדות של ל"ט מלאכות המשכן, (ב)

(לא יד) מיתה בידי שמים, (לא, טו) מיתת ב"ד, ומכאן למדנו ש-(לא, טו) עוסק בעיקר במלאכת מחשבת

בנוסף יש ארבעה תנאים שאינם תלויים במלאכת מחשבת והם מרומזים בטעם מלת **כִּי** – רביע (א) מעשה ולא גרמא (ב) שלימות המלאכה ולא חצי מלאכה (כגון המוציא חצי קופה על אסקופת הבית (משנה שבת פ"י)) (ג) שיעשנה לבדו (במלאכה שאינה צריכה יותר מאדם אחד) (ד) שיהיה בה שיעור, ואילו חצי שיעור אסור אבל פטור.

תורה תמימה העֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה - עד שיעשה מלאכה גמורה^(ל) **מכילתא**: **הערה ל** לאפוקי אם ארג חוט אחת שחרית וחוט אחת

ערבית והיתה ידיעה בינתיים אינו חייב סקילה, דפחות משני חוטין כאחד אינה אריגה ואינה נקראת מלאכה:

הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה – מרכא (=מאריך) פשטא זקף-קטן, פשטא בתפקיד אחד ללמד שעשה סוג מלאכה אחד, זקף-קטן בתפקיד שתיים

שעשה המלאכה בשני שלבים, מרכא (=מאריך) בתפקיד מרחיק זמן בין שני השלבים שהיה סיפק לידיעה ביניהם לכן אינה נקראת מלאכה גמורה ולכן העושה אותה לא חייב סקילה.

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרֵב עִמָּיהָ – תביר מרכא טפחא מרכא סלוק

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא – **תורה תמימה הערה לג** הנפש שעושה ברצון רוחני ופנימי והיינו במזיד, **הַנֶּפֶשׁ הַהוּא** – מרכא טפחא, ריבה על מילת נפש תכונות רוחניות,

וְנִכְרְתָה – תביר, ממעט מכרת את שאינו מזיד (שוגג, מתעסק, אנוס)

מִקְרֵב עִמָּיהָ – המלים מלמדות על חילול בצנעה. תבנית הטעמים **מִקְרֵב עִמָּיהָ** – מרכא סלוק, ריבה והגביל. ריבה למחלל במזיד

בצנעה גם את המזיד בפרהסיא אלא שבית הדין מוגבל לענושו, כגון שהידיעה על העבירה אינה ע"פ חוקי התורה (כגון עד אחד, עדות פסולת, עדות, נשים, ילדים, עבדים, התראה לא נכונה). ולכן ה' יפרע משני מיני העבריינים **תורה תמימה הערה לג** ...

וכמ"ש ב-**סנהדרין ל"ז ב'** שאמר שמעון בן שטח לאחד שראוהו הורג את הנפש, רשע מי הרגו לזה וכו', אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה ע"פ שנים עדים יומת המת, היודע מחשבות הוא יפרע וכו':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אהבה = סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרכיב, דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שנוי משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפחא – יתור לרבות, סכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שחלקו, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.3 שמות כי תשא ל'יא

שמות כי תשא ל'יא: פ' ויִדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לְאָמְרוֹ:

לְאָמְרוֹ – נוטריקון, לאו אמור וטעמו סלוק בתפקיד הגבלה, כלומר במצוה העשה שבכתוב שאחריו יש לאו המגביל את העשה שלא ימנו לגלגלת אלא באמצעות עצם כלשהו. וזה כפי' רש"י (יב) **כִּי תִשָּׂא** – לשון קבלה, כתרגומו; כשתחפוץ לקבל סכום מניינים לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגלת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מניינים. **וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף** – שהמניין שולט בו עין הרע, והדָבָר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד (ש"ב כד, א-י).

שמות כי תשא ל'יב: כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ לַה' בַּכֶּקֶד אֹתָם וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּכֶּקֶד אֹתָם:

אִישׁ – מונח, להורות כי אפשר שהתבנית הבאה נדרשת פעמים אחדות **כְּפָר נִפְשׁוֹ לַה'** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אחד ושחלים עליהם אותן הלכות, או אותם ענינים, או קבוצת פרטים מצטרפים, כאן מתן שווי של מחצית השקל בבת אחת, היו מצרפים מטבעות שונות לשווי מחצית השקל מחליפים למטבע הנהוג באותו זמן.
בדרך הלכה:

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"א

מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב, ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתיפו ונותן מחצית השקל כסף שנאמר (שמות ל'יא) העשיר לא ירבה והדל לא ימעט וכו', ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט **אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת.**

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"ו בזמן שהיה המטבע של אותו זמן דרכונות היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע, ובזמן שהיה המטבע סלעים היה נותן כל אחד במחצית השקל שלו חצי סלע שהוא שני דינרין, ובזמן שהיה המטבע חצי סלע היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע, ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי שקל של תורה.

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"ז הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים, אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים, ואם נתנו מקבלין מהם, אבל הגוים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהם, קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו.

רמב"ם הלכות שקלים פ"א ה"י כל מי שאינו חייב בשקלים אף על פי שדרכו ליתן או הוא עתיד ליתן אין ממשכנין אותו, ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיתנו מקבלין מהן ותובעין אותן עד שיתנו.

כהנים לויים – כסף משנה הלכות שקלים פ"א ה"ט ... ומ"ש ואין ממשכנין הכהנים מפני דרכי שלום. משנה פ"ק דשקלים. ובירושלמי כיני מתניתין אין ממשכנין הכהנים מפני (דרכי שלום) [דרך הכבוד]:

ביאור חדש מספיק הלכות שקלים פ"א ... כן צריך לפרש מתני' דדרכי שלום היינו מפני הכבוד שמחוייבי' לנהוג בהם כבוד דכתי' וקדשתו, ואיסורא ליכא דכיון דתנא ב"ד הוא על העתיד לגבות הם מחלו להכהנים:

כהנים לויים – אף שהמדרש אומר כי שבט לוי פטור ממחצית השקל, אפשר שזה שייך לחטא העגל בלבד אבל לא לדורות **מדרש אגדה (בביר) שמות פרשת תצוה - כי תשא פ"ל** ... והחוטאים יביאו אבל מי שלא חטא לא יביא, ואיזה הוא שלא חטא, זה שבט לוי, כי אמר הנה זה יתנו, ומנין זה שנים עשר, והיו שנים עשר שבטים, חוץ משבט לוי, שלא היה במניין השבטים, כי אותו השבט נבחר לה',

בדרך אגדה:

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן י) מחצית השקל על שחטאו בשש שערות בחצי היום יתנו מחצית השקל שהוא ששה גרמיים, רבי יוחנן אמר על שעברו על עשרת הדברות לפיכך יתן כל אחד ואחד עשרה גרה שהוא מחצית השקל, רשב"ל אמר לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונטל כל אחד ואחד מטבע לפיכך יתן כל אחד ואחד מטבע,

המדרש הבא מלמד כי במעשה העגל עברו על מצוות שונות ועל כל אחת חיוב כפר על כלל ישראל.

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת כי תשא סימן יא) כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ ... וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ, כיון ששמע משה אמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו (איוב ב), א"ר יהודה בר אלעאי כששמע משה ירד להורות ואמר בלבו מצאנו שפדיון נפש אדם ככר כסף שנאמר (מלכים א כ) והיתה נפשך תחת נפשו או ככר כסף תשקל כל אחד ואחד מישראל יהא נותן ככר כסף, א"ר יוחנן ממי למד **ממוציא שם רע** אמר הכתוב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה (דברים כב), **ואנו הוצאנו שם רע** ואמרנו לעגל אלה אלהיך יהיה נותן כל אחד ואחד מאה כסף,

רשב"ל אמר **מן האונס למד** משה שנאמר (שם /דברים כ"ב/) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף **ואנחנו אנחנו הדבר** שאמר הקדוש ברוך הוא לא יהיה לך אלהים אחרים ועשינו את העגל לפיכך יהא נותן כל אחד ואחד חמשים כסף, **וי"א מן המפתח למד** שנאמר (שמות כב) כי יפתה איש בתולה כסף ישקול כמוהו הבתולות אף הוא בחמשים כסף, **ואנו ויפתוהו בפיהם** ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו (תהלים עח), לפיכך יתן כל אחד ואחד חמשים כסף, רבי יהודה בר סימון אומר **משור נגח** למד שנאמר (שמות כא) אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים וגו' **ואנו המרנוהו בשור** שנאמר (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור וגו', כל אחד ואחד יתן כסף שלשים שקלים, יודע היה הקדוש ברוך הוא מה שבלבו של משה והראהו באצבעו וא"ל משה זה יתנו כזה יתנו.

וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אחד החלוקים בהלכות או בענינים ביחס לנושא. זהו החילוק בין מנין לצורך שבו משתמשים בעצם כלשהו לייצג הנמים, ובין מנין שלא לצורך שגם שימוש בעצם כלשהו לא מונע נגף. **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא ב - כי תשא [ט]** ו' מנחמא ור' ביבי ור' חייא רבא בשם ר' אלי' בר יעקב, נמשלו ישראל כחול, מה החול הזה את עושה אותו גומא מבערב ובשחרית את מוצא שנתמלאת, כך כל אלפים שחסרו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה, שנ' יהודה וישראל רבים כחול וגו' (מלכים א' ד: כ). ר' אליעז' בש' ר' יוסי בן זמרי' כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו, שלא לצורך חסרו. ואיזה זמן נמנו לצורך, בימי משה. ואיזה זמן נמנו שלא לצורך, בימי דוד. ר' שמואל בר נחמני בש' ר' יוחנן (שמות כי תשא ל'ב) **וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ**, בימי משה. **וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּכֶּקֶד אֹתָם**, בימי דוד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצות השערות: אהרן = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות; רבוי משמעות; מרכא ספקא – יתור לרבות; מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג; בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רשון לנשוא אחר בהלכה;

שמות כי תשא לב,א:

וַיִּרְא הָעָם כִּי-בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לָרְדֹת מִן-הַהָרַ

וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמוּ עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה-הָיָה לָּו:

שמות כי תשא לב,בג:

וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה-הָיָה לָּו:

רש"י אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ - אלהות הרבה איוו להם (ראה סנה' סג,א). **כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ** - כמין דמות מטה הראה להם השטן,

שנושאין באיור רקיע השמים (ראה תנח' כי תשא יט).

ר' יוסף בכור שור עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים - שופט ודיין, מנהיג ודב"ר, כמו "נתתיך אלהים לפרעה" (שמ' ז,א), וכמו "עד האלהים יבא דבר שניהם" (שמ' כב,ח); וחס ושלום לא נתכוונו לעבודה זרה.

רמב"ן ... והנה אהרן הוא אשר הוציא הצורה הזאת, כי הם לא אמרו לו מה יעשה, **שור או כשב או עז** (ע"פ וי' כב,כז) וזולתם, וזהו מאמר החכמים שאמרו (סנה' סג,א): מלמד שאור לאלוהות הרבה; כי הם לא ידעו במה יבחרו ואיזה הטוב להם. והכונה לאהרן היתה, מפני שישאל היו במדבר **תָּרַב שְׂמֹמָה** (ע"פ יח' כט,י), והחרבן ושמות עולם יבאו מן הצפון, כדכתיב "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ" (יר' א,יד) - שאין הכונה במלך בכל בלבד, כאשר יראה בנגלה מן הכתוב, אבל כי מן השמאל תבא מדת הדין לעולם, להשיב על כל יושבי הארץ כרעתם. והנה במעשה המרכבה "פני שור מהשמאל לארבעתם" (בנוסחנו: לארבעתן; ע"פ יש' לב,טו), ולכן חשב אהרן, כי **המחריב** - יורה דרך החרבן, כי שם כחו הגדול, ובהיותם עובדים שם לאל, יערה רוח ממרום (ע"פ יש' לב,טו), כאשר נאצל על משה; וזהו שאמר: "חג לה' מחר" (להלן,ה) - שיהיו העבודה והובחים לשם המיוחד, להפיק רצון ממנו אל בעל הצורה, כי בהיותה לפניהם יכנון אל ענינה. **ורבותינו** למדו אותנו הענין הזה והם שגלו סודו, אמרו (**שמ"ר ג,ב**): **רָאָה רְאִיתִי אֶת-עֲנֵי עַמִּי (שמ' ג,ז)** - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות; אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורת, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקרובין (ג"א קרונין) שלי, שאתן להם את התורה, שנאמר **רָכַב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׂנָאן (תה' סח,יח)**, ושומטין אחד מן **טטרא** מוליך שלי, שכתוב **וּפְנֵי-שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל (יח' א,ז)**, ומכעיסין אותי בו. **טטרא** מוליך - ארבע פרדות; **טטרא** בלשון יון 'ארבע', כמו שאמרו (**נזיר ת,ב**); **טטראגון** - ארבע; 'מוליך' - פרדות, כמו 'מולאות של בית רבי' (ראה שבת נב,א); משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. וביקרא רבה (ויק"ר ג,ג), שאמר אהרן: מתוך שאני בונה אותו, אני בונה אותו לשמו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר "ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר" (להלן,ה) - 'חג לעגל מחר' אין כתוב כאן, אלא "לה". ורבי אברהם אמר (בפירוש הארוך), כי במקום הזה **אלהים** - כבוד חונה בצורת גויה, ואם תשים לבך אל המסע הראשון (ראה שמ' יד,יט), תבין זה. ואיננו נכון בעיני, שלא נעשה העגל במלאכת חכמת המזלות, להיות בצורתו חונה כבוד או הדבר (אולי צ"ל: הדיבור), רק שעשו הצורה לכוין בעבודתם אל ענינה; וכבר פירשתי סוד המסע הראשון (ראה שמ' יג,כא). וחלילה שרצה אהרן להדמות אליו! רק ממנו יקח שיהיה מסעם מצד המדה היא; והמשכיל יבין.

יחזקאל א,י:

וְדַמּוּת פְּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל-תִּמְיִן לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי-שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּן:

יחזקאל כט,י: **לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל-יְאֹרֶיךָ וְנִתַּתִּי אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֶרְבוֹת תָּרַב שְׂמֹמָה מִמְּנַדֵּל סֻנְהָ וְעַד-גְּבֹיל פִּישׁ:**

רמיהו א,יד: **וַיֹּאמֶר ה' אֵלָי מִצְפּוֹן תִּפְתַּח הַרְרָה עַל כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:**

ע"פ פי' **רש"י** לכתוב **אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים** - אלהות הרבה איוו להם (ראה סנה' סג,א). מיעוט אלהים זה שניים, ואפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב **עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים** - מונה רביע מרמזת להרבה.

ר' יוסף בכור שור מונה בכתוב **עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים** ארבעה תפקידים למה שביקשו - שופט ודיין, מנהיג ודב"ר, .

רמב"ן ... **ורבותינו** למדו אותנו הענין הזה והם שגלו סודו, אמרו (**שמ"ר ג,ב**): **רָאָה רְאִיתִי אֶת-עֲנֵי עַמִּי (שמ"ר ג,ז)** - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, אתה רואה ראייה אחת ואני רואה שתי ראיות; אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורת, ואני רואה היאך מתבוננים בי שאני יוצא בקרובין (ג"א קרונין) שלי, שאתן להם את התורה, שנאמר **רָכַב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׂנָאן (תה' סח,יח)**, ושומטין אחד מן **טטרא** מוליך שלי, שכתוב **וּפְנֵי-שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל (יח' א,ז)**, ומכעיסין אותי בו. **טטרא** מוליך - ארבע פרדות; **טטרא** בלשון יון 'ארבע', כמו שאמרו (**נזיר ת,ב**); **טטראגון** - ארבע; 'מוליך' - פרדות, ... משל לארבע חיות הנושאות המרכבה.

ע"פ פי' **רמב"ן** מלת (שמ' כ"ת לב,א) **אֱלֹהִים** - רביע, כתובה באותו טעם כמו מלת (תה' יח) **אֱלֹהִים** - רביע, ולידה מלת **רָכַב** המרמזת אל המרכבה האלקית ו- משל לארבע חיות הנושאות המרכבה. ודרשת רבותינו שהעם שומטין אחד מן **טטרא** מוליך שלי, שכתוב **וּפְנֵי-שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל (יח' א,ז)**, ומכעיסין אותי בו. **טטרא** מוליך - ארבע פרדות; **טטרא** בלשון יון 'ארבע', **אֱלֹהִים** - רביע. **טטרא** בלשון יון ארבע, רמז ל- **וּפְנֵי-שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאל (יח' א,ז)**, שהוא אחד מארבע הפנים של כל אחת מארבעת החיות הנושאות את המרכבה האלקית.

וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמוּ עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מַה-הָיָה לָּו:

תבנית רביע ... רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן כעין שלוש זקף בין שני קיסרים דבר עצמתי מאד, עוצמת ההסתר שגרם השטן כפי' **רש"י** בששה עשר בא השטן וערכב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערכוביא לומר ודאי מת משה, לכך בא ערכוביא לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף טז).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
הפצית השערות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאק – שניו משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאק – יתור
לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפאק – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא – גיש = גרשי"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות כי תשא ל,יא

שמות כי תשא ל,יא: פל העבר על-הפקדים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה' :

רש"י (יד) מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה - לימדך כאן, שאין פחות מִבְּנֵי עֲשָׂרִים יוצא בצבא ונמנה בכלל אנשים.

רש"י כפשוטו חזר הכתוב ואמר **פל העבר על-הפקדים** וגו', ללמד שרק אלו הראויים להימנות בין הפקודים לצבא ... שהם בני עשרים שנה ומעלה (במ' א,ג), הם אלו הנותנים תרומת ה' ונמנים במחצית השקל.

תורה תמימה ל(יד) פל העבר על-הפקדים - מהו **פל העבר** - כל דעבד בימא יתן^(ז) [ירושלמי שקלים פ"א ה"ג]: ע"פ ת"ת הערה

(ל) כיון שגם לויים וכהנים היו בין עובדי ים סוף אז גם הם חייבים בתרומת השקלים אף שהלויים לא נמנים מבין עשרים שנה, והכהנים לא עברו על הפקודים במנין בני ישראל אלא שמשם הלך לפתחי אהליהם ובת קול היתה מודיעה לו מספרם.

ירושלמי (וילנא) שקלים פ"א ה"ג

מתני' בחמשה עשר בו שולחנות היו יושבין במדינה בכ"ה בו ישבו במקדש משישבו במקדש התחילו למשכן את מי ממשכנין לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום אמר ר' יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן [ויקרא ו טז] וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו (הם) היאך נאכלין:

ירושלמי (וילנא) שקלים פ"א ה"ד

מתני' אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידן הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן ... הסבר ע"פ ירושלמי שקלים פ"א, ה"ג, ה"ד

פל העבר על-הפקדים – רביע ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, מוצע שפירושו הוא כך:

מפורש בפסוק ש-**מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה** הראויים להימנות בין הפקודים לצבא **וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה'**

בא הפסוק וטעמיו ללמד דברים אחדים בענין תרומת ה'. חובות הראויים, הנחות למתנדבים, דחיית תרומת אנשים מסוימים. **העבר על-הפקדים** – פשטא מקף זקף-קטן,

על-הפקדים – טעם מקף בתפקיד רב-מצב ילמד (א) שממשכנים מי שחייב ל-**יִתֵּן תְּרוּמַת ה'** ולא נתן מעצמו, (ב) מי מתנדב ליתן ומקבלים ממנו תרומת ה', (ג) מי לא מקבלים ממנו תרומת ה'. **על-הפקדים** – זקף-קטן מלמד על פקודים בשתי קבוצות שמקבלים מהם תרומת ה'. טעם מלת **פל** – רביע, מלמד שבכל אחת יש ארבעה פרטים. קבוצה (א) ארבעה ממשכנים אותם אם לא עמדו בחיוב תרומת ה'; לויים, ישראלים, גרים, עבדים משוחררים. קבוצה (ב) המתנדבים שאם שקלו מקבלים מהם תרומת ה': נשים, עבדים, קטנים, ולגבי כהנים מחלוקת אם חייבים. אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר ליה רבן יוחנן בן זכאי ... [לא כן] אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא.

קבוצה (ג) **מִבְּנֵי** – תביר ממעט מהתורמים שהם בני **עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה** את הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן

שמות כי תשא ל,טו: העשיר לא-ירצה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את-תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר על-נַפְשֵׁיכֶם:

...העשיר לא-ירצה - מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבעה, כאן חמש. ר' אליהו שגב נ"י בשם הגר"א המבזבז (על צדקה) לא יבזבו יותר מחומש.

טט - כאן לפירוש הגר"א יחלק ממונו בחמש ויתן חמישית לצדקה ויניח ארבע חמישיות לעצמו

השווה **ויקרא בחקתי כז,כח:**

אֶךְ-כָּל-יִחְרֵם אֲשֶׁר יִחְרֵם אִישׁ אִישׁ מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁחָה אֲחֻזְתּוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִנְאַל כָּל-יִחְרֵם קִדְשֵׁי-קִדְשִׁים הוּא ה':

בבלי ערכין כח,א רבי אליעזר אומר המחירים לא יחרים כל רכושו אלא עד כדי שישאיר לו מעט, רבי אלעזר בן עזריה אומר כרבי אילא שאמר באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש (שלא יחרים יותר מחומש מרכושו), היינו שיתיר לפחות ארבע חומשים (חלקים) מרכושו. המלים **מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ** - מ"ם של מכל ממעט ללמד שלא יחרים הכל, **מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ** - רביע, בתפקיד ארבע, מלמד שיתיר לפחות ארבע חלקים מרכושו.

שמות כי תשא ל,טז: וְלִקְחֹתֶיךָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֱהֻל מוֹעֵד

וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם: פ

וְלִקְחֹתֶיךָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים – גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, שכסף הכפורים נאסף לאדני המשכן ועשו ממו גם וויין וגם חצוצרות ומזמרות. ותבנית הכתוב **מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ** - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בכעין היקש, מקישה מההרחבה הנ"ל אל הוצאות נוספות מכסף הכפורים, כפי' **ראב"ע פירוש א - הקצר** (טז) **וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֱהֻל מוֹעֵד** - כי הנה מפורש הוא בפרשת 'אלה פקודי' (ראה שמ' לח,כז-כח), כי כל האדנים, גם הוויין, היו מכסף הכיפורים. ויאמר הגאון: אם כן, מה פירוש "זהב וכסף" עם "כל איש אשר ידבנו לבו" (שמ' כה,ב-ג)? והשיב, כי עשו ממנו חצוצרות ומזמרות (ראה מ"ב יב,יד) ואגרטילים, כאשר מצאנו אלה הכלים בספר עזרא (א,ט), ואם אינם מפורשים חוץ מהחצוצרות (ראה במ' יב,ב). ולפי דעתי, בעבור היות החמשה עשר דברים (ראה שמ' כה,ג-ז) תרומת נדבה, לא הפריש הכתוב את הכסף, כאשר הראיתך בפסוק "אשר ילד לו" (ב'י לה,כו). וטעם **לְזִכְרוֹן** - על האדנים (ראה שמ' כו,ט). וקדמונינו ז"ל העתיקו (משנה שקלים א,א), כי מצוה על כל ישראל לתת בכל שנה מחצית השקל, קודם ניסן, לכפר כל איש על נפשו. ואם לא יתנו, יהיה בהם נגף; ואחר שיתנו אינם חוששים אם ספרם מלכם, שיתנו שנית. והנה מצאנו עד נאמן על דברי הקבלה: "מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלם... משאת משה עבד האלהים והקהל לישראל לאהל העדות" (ראה דה"ב כד,ו). ועוד חזוק לדבר, שאמר "משאת משה עבד האלהים" - על ישראל במדבר. נצורך הכסף - לתמידין ולמוספין. ויאמר הגאון (רס"ג שמות ע' קצז): בעבור שבא אחרי **כֶּסֶף הַכֹּפָרִים** הכיור (ראה להלן, יח), יוקח ממנו לצורך הברכה והתעלה; ובעבור שבא אחריו הקטרת, גם היא מכסף הכיפורים תעשה; ובעבור שהזכיר בצלאל והחכמים אחר כן (ראה שמ' לא,בו), - להורות כי החכמים המלמדים את הכהנים הלכות שחיטה וקמיצה, גם הם יקחו הוצאתם מכסף הכיפורים; ובעבור שאמר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מאריך – רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות; רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטח; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה חלה על כל חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסוק ו – סודו שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש"ט – 5: יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מוציאה; פז – דרוש מתפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מחלליה מות יומת" (שמ' לא, יד) – על פי בית דין – גם בית דין יקח הוצאתו מכסף הכפורים.
וְלִקְחֹתָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מונח רביעי, כעין יצא ללמד על הכלל, **רלב"ג** – **מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** לבד –
 הנה לא יקחו שקלים מגויים, ואם נתנו, אין מקבלין מהם וגו' וראוי שתדע, כי הכהנים והלוויים הם נכללים ב-**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ולזה
 יתחייבו בשקלים. ואולם הנשים פטורות, שנאמר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – ולא בנות ישראל; והעבדים הם גם כן פטורין מזה (ראה משנה
 שקלים א, ג), כי אינם מ-**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ודינם הוא גם כן כדין הנשים, כמו שהתבאר בשרשים הכוללים (רלב"ג הקדמה לבר', באור
 המלות, המקום החמישי)

שמות כי תשא לז – יח: פ [יון] ונדבר ה' אל-משה לאמר:

[יח] וְעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנִתְּתָ אֹתוֹ בֵּין-אֶהָל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָ שָׁמָּה מַיִם:

(ז, ה) **לְאֹמֶר** – נוטריון, לא אמור וטעמו סלוק בתפקיד הגבלה, כלומר במצוה העשה שבכתוב שאחריו יש לאו המגביל את העשה, שלא
 יפסיק הכיור בין המזבח ויבין פתח אהל מועד, כפי **רש"י** ו**בין המזבח** – מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל מועד; והיה
 הכיור משוך קימעה, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר "ואת מזבח העולה שם פתח
 משכן אהל מועד" (שמ' מ, כט) – מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד; הא כיצד? משוך קימעה כלפי הדרום; כך שניה
 בזבחים (נט, א).

ועוד לא אמור כפי **ראב"ע** להלן שלא יכנס באהל עד שירחץ

וְעֲשִׂיתָ כִּיֹּר נְחֹשֶׁת – אזלא-גרש ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר. להחמיר כפי **ראב"ע פי' א – הקצר** (יח) והושם בין האהל ובין
המזבח, שישמר, שלא יכנס באהל עד שירחץ.

להקל ולהחמיר כפי **רלב"ג וְנִתְּתָ שָׁמָּה מַיִם** – ראוי שתדע, שכבר יחייב בזה המשקה אשר ישימו בכיור, אשר ידבק בו גדר **המים**;
 (להקל) ולזה יתכן שיהיה ממים חיים או מי מקוה, **כי אין מתנאי המים** שיהיו חיים. ויתכן גם כן שיהיו צלולים או עכורים, כי בכל אחד
 מהם יפול שם **המים**, כשלא יהיה עכירותם באופן שיצאו מגדר המים (ראה זבחים כב, א-ב). (להחמיר) ולזאת הסבה גם כן ראוי שלא
 יתערב בהן דבר ישנה מראיהן, כי אז יסתלק מהן שם המים (ראה משנה מקוואות ז, ג); וזה מבואר בנפשו.
 ועוד להקל כפי **רמב"ן** ... ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידיים בתפלה, שיתכוין לזה כטעם נשיאות כפים. והרחיצה היא המצוה,
 אבל הכיור צוה בו (לעיל, יח) להזמנה, ואינו מעכב ולא מצוה, כי ביום הכפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו
 עושים לכבודו (ראה יומא מג, ב); אבל למדנו מן הכיור שצריכה כלי.

שמות כי תשא ללב – לג: [לב] על-בשר אדם לא ייטף ובמתקנתו לא תעשו כמהו קדש הוא קדש והנה לכם:

[לג] איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על-זר ונכרת מעמיו: ס

ירושלמי סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מה ב) שני לאוין וכתר אחד, לאוין חולקין את הכרת. (שמות כי-תשא ללב, ולג),
פי' אור שמחה שני לאוין וכתר אחד. כל מקום שכתבה התורה שני לאוין אע"פ שלא כתבה בהם אלא כרת אחד, כגון סך ומפטם שמן
 המשחה דלקמן.

לאוין חולקין את הכרת. אם עבר על שני הלאוין בהעלם אחד חייב שתי חטאות, כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב
 חטאת, ואע"ג (טט) – וזה גם במצב המיוחד) דשניהם בכרת אחת כיון שכתבה התורה שני לאוין הוי ליה כאילו יש לכל לאו כרת בפני
 עצמו

הדא אמרה **שני לאוין וכתר אחד חולקין את הכרת**. **פי' אור שמחה** דהא במשנה דריש כריתות קחשיב מפטם לחוד וסך לחוד ואמרינן
 בבלי שם (ב) שאם עשה כל הנזכרים במתניתין בהעלם אחד חייב קרבן על כל אחד ואחד, ומוכח דשני לאוין אע"ג דאין עליהם
 אלא כרת אחת, הלאוין מחלקים לחייב עליהם שתי חטאות.

(ג, ה) **על-בשר אדם לא ייטף** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, **ובמתקנתו** – קדמא זקף-קטן במלה אחת

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב ללמד מדוגמת הסך והמפטם לכל התורה כולה, שאע"פ שנאמרים בסך ובמפטם שני לאוין
 וכתר אחד ובכל זאת מביא שתי חטאות על עבירת שני לאוין בהעלם אחד, **לא כל שכן שמביא חטאות נפרדות על כל לאוין שעבר בהעלם**
 אחד כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת.

ובמתקנתו – מטעם זקף-קטן שני לימודים, כפי **רש"י** (א) **ובמתקנתו לא תעשו כמהו** – בסכום סממנין, **לא תעשו** אחר **כמהו**
 במשקל סממנים הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או ריבה סממנין לפי חשבון מדת הין שמן מותר,
 (ב) ואף העשוי **ובמתקנתו** של זה, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו (**בבלי כריתות ה, א**), **רלב"ג** – **ואשר יתן ממנו על-זר** – רוצה
 לומר: משמן המשחה שעשה משה; ... **על-בשר אדם לא ייטף** (ראה מש"ת כלי המקדש א, י), ומזה המקום יתבאר, כי הסך ממנו,
 אפילו כהן גדול, ענוש כרת. ואולם השעור אשר יתחייבו בו הוא כזית (ראה שם),

ט – לימוד (ב) מתואם אם **ובמתקנתו** – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידת מוקדם והוא מאוחר בענין, ללמד שמה שנאמר לפניו **על-**
בשר אדם לא ייטף היינו דווקא משמן המשחה שעשה משה, אבל **[לג] איש אשר ירקח כמהו ... [לב] ... ובמתקנתו** בכרת על
 העשיה ואינו בכרת על שייסך **[לב] על-בשר אדם**
על-בשר אדם לא ייטף – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, תבנית של שני לימודים, מלת **ייטף** בשני יו"דן שניים עוברים הנוסך על אחר
 והאיש אשר עליו נוסכים,

(ג, ה) **איש** – יתיב, בתפקיד דווקא כך **אשר ירקח כמהו ... ונכרת מעמיו** – (אתנה) טפחא סלוק, כאילו מתפשט לשני פסוקים.
 מועלית שאלה על **בבלי כריתות ה – ו** כהן ומלך שמשחום בשמן המשחה, מהו שיהיו מעתה זרים אצלו לנסיכה נוספת?

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
הפניות השורות: אחת = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרמז = מאריך, רבוי; דוגמא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרמז טפא – יחור לרבות, מכל מקום; דוגמא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; תביר מרמז טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצו פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט; ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר"י ישמעאל; תלישא-קטנה – תרמא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

1.5 שמות כי תשא ל'יא

שמות כי-תשא ל'לד: ויאמר ה' אל-משה קח-לך סמים נטף וישחלת וחקלבה סמים ולבנה זכה בך בך יהיה:

בבלי כריתות וב, א"ר יוחנן: "א סממנין נאמרו לו למשה בסיני. אמר רב הונא: מאי קראה? (שמ' תשא ל'לד) קח-לך סמים – (מיעוט רבים) תרי, נטף וישחלת וחקלבה – הא חמשה, ו- סמים אחריו חמשה - הא עשרה, ולבנה זכה חד - הא חד סרי. ואימא (הגמרא שואלת על ר' יוחנן שאולי נדרוש הפסוק כלהלן) סמים - כלל, נטף וישחלת וחקלבה - פרט, סמים - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף (כעין אד – ענן, עולה וריחו מתפשט, ולא הגביל לריח טוב או רע), אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף!

וכ"ת (וכי תימא (תאמר)), (בירור למה צריך פרטים אחדים) א"כ לכתוב קרא חד פרטא! לאיי (באמת), מיצרך צריכי, (צריכים שלושה הפרטים) דאי כתב נטף, ה"א: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, מש"ה כתב וישחלת; ואי כתב וישחלת, ה"א: גידולי קרקע אין, אבל מין אילן אימא לא, משום הכי כתב נטף; וחקלבה לגופיה אתא, מפני שריחה רע! א"כ (אם כן, שהלימוד בכלל ופרט אז) מ- קח-לך נפקא ליה (ע"פ ערוך לנר, בשיטת רש"י, מסקנת הגמרא שלר' יוחנן הכלל קדמאה נלמד מ-קח-לך).

(דוחה שסמים שני הוא שני סמים) (הגמרא מציגה שאלה חדשה) ואימא: סמים בתראי תרין נינהו כסמים קדמאי (אולי תאמר שה"סמים" השני משמעו כמו הראשון שני מיני סממנין)! א"כ, נכתוב סמים סמים בהדי הדדי (זה ליד זה), וסוף נכתוב נטף וישחלת וחקלבה.

(הגמרא מציגה הדרישה בכלל ופרט וכלל מברייאתא) דבי רבי ישמעאל תני (למדו הברייאתא הבאה): סמים - כלל, נטף וישחלת וחקלבה - פרט, סמים - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף, אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף; או אינו אלא כלל בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון? אמרת: לאו, הא אין לך עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון. (עד כאן הברייאתא) (וחזר ומבאר הברייאתא) אמר מר: או אינו אלא כלל בכלל ראשון (קושיה א' ותירוצה) ופרט בפרט ראשון (קושיה ב' ותירוצה)? אמרת: לאו, הא אין עליך לדון (הפסיק לפני סוף הברייאתא). מאי קושיא (מה היה קשה לברייאתא בקושיה א')? הכי קא קשיא ליה (לתנא של הברייאתא, אולי ה- סמים בתראי (השני משמעו) תרי כי סמים קדמאי תרין (כמו הראשון שמשמעו שתיים)! הדר ושני כדשנין (חזר ותיירך כמו שתירצנו מקודם, שאם משמעו שתיים, שיכתוב זה ליד זה), דא"כ, נכתוב קרא סמים נטף וישחלת וחקלבה.

ומאי פרט בפרט ראשון (מה היה קשה לברייאתא בקושיה ב')? הכי קא קשיא ליה: מיני אילנות ילפי מן נטף, וגידולי קרקע ילפי מ-ישחלת, ולילפי נמי מ-חקלבה זכה דאיתי בחד צד, דנתי דבר שריחו נודף ואע"פ שאין קוטר ועולה (שנביא מדבר שריחו מתפשט אבל אינו מיטמר)! הדר אמר: א"כ, נכתוב קרא ל-חקלבה זכה במיצעי (ביחד עם השלושה) ותילף מינה. אי כתביה לבנה זכה במיצעי הויין תרי עשר (2 מסמים (א) 4-1 מפרטים, וסמים (ב) מכפיל ב-2 סה"כ יהיה 12)! אם כן, נכתוב קרא (שיהיה כתוב) לבנה זכה במיצעי (בשלישיה) וחקלבה לבסוף (ומזה שלא כתוב כך, משמע שהשלישיה קוטרת וכך כל העשר צריכים להיות מיטמרים, אבל הלבונה שאינה צריכה להיות מיטמרת, כתובה לעצמה). ריש לקיש אמר (עוד תירוץ): מגופה, מה לשון קטרת? דבר שקוטר ועולה. (אגדתא שהיא גם הלכה בענין החלבנה, והיא רמז לפנימיות ענין הקטורת) א"ר חנא בר בונא א"ר שמעון חסידא: כל תענית שאין בה מפורשי ישראל אינה תענית, שהרי חקלבה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת. אביי אמר, מהכא: (עמוס י, 1) ואגדו על-ארץ וסדה ומאי פרט בפרט ראשון – אם תקח את הפרט העצמאי "לבונה זכה" ותכניס לפרט של ה"כלל ופרט וכלל" אז תתקבל תוצאה שונה ממה שהגמרא יודעת מה צריכה להיות התוצאה, ולכן נדחה.

כלל בכלל ראשון – משמעו שבמקום אחד כלל ופרט ובמקום אחר כלל בתראה. גמרת שוטנשטיין מביאה הנוסח – כלל בכלל ראשון – משמע שני סממנין ועוד שני סממנין.

ערוך לנר בבלי כריתות וב, בגמרא דבי ר' ישמעאל תנא. לפי הנראה מהסוגיא פליגי ר' יוחנן ותנא דבי ר"י. לר"י אתא קרא למנין י"א וא"כ לית לן כלל ופרט וכלל לדרוש דבעינן מקטר ועולה וריחו נודף (לפי הסבר זה אין חובה לדרוש שהסימנין יהיו קוטר ועולה וריחו נודף) ולתנא דבר"י דדרש בכלל ופרט לית לן קרא למנין י"א (לא דורש י"א דווקא, אלא שיהיו קוטר ועולה וריחו נודף) אכן לא כן דעת רש"י בדבכרי ר"י פירש דבעינן קוטר ועולה מכלל ופרט (רש"י ר"י לומד בכלל ופרט ויש חובה לתכונות קוטר וגו'), ובדבכרי תנא דבי ר"י פירש (רש"י): דבעינן י"א ולכן הנראה לפי דברי רש"י דפירוש הסוגיא הוא דמר אמר חזר וזכר אמר חזר ולא פליגי דודאי גם לר' יוחנן צריך לדרוש כלל ופרט כיון דכתיב קח-לך כלל כדאמר (בגמרא) "א"כ (הכלל) מ- קח-לך נפקא (ויצא ונלמד הכלל)" ולכן גם לר' ישמעאל ע"כ (על כרחך) דרשינן סמים למנין הסמים דאי לכלל מ-קח-לך נפקא כדאמר השי"ס לר' יוחנן (בשיטת רש"י). אלא דק"ל דע"כ (דקשה לי, כי על כרחך) ר' ישמעאל לא דרש כן, יוחנן דהנה כבר הקשה ה-ברכת הזבח אהא דקאמר בגמרא נכתוב סמים בהדי הדדי וסוף נכתוב נטף דהא בעינן סמים שני לכללא בתרא ותירך דמה דקאמר בגמרא דוסוף נכתוב נטף לאו דוקא הוא אלא דבתחלה נכתוב נטף ולבסוף סמים סמים ע"ש. ולענ"ד דוחק לומר כן (שהנטף וגו' יהיה מקדים) ולהפך דברי הגמרא ועוד ק"ל (קשה לי לפי שיטת רש"י) על הגמרא איך שייך לדרוש מ-סמים בתרא מנין ה' כיון דצריך לכתוב משום כלל (איך רש"י מחבר שיטת ר' יוחנן שהמלה משמעו 5, עם שיטת תנא דבי ר' ישמעאל שמשמע המלה כלל בתרא), בשלמא (מילא) מ-סמים קמא לא קשיא כיון דמזה לא דרשינן רק שנים שהוא מיעוט רבים ולכן אף דאתי לכלל מ"מ בציר משנים לא הוי (שני תפקידים למלת סמים הראשונה: (א) מנין כי ממשמעות הלשון מיעוט רבים 2, (ב) כלל קדמאה) אבל למידרש מיני (ממלת) סמים (השניה) כי הני מנ"ל (מניין לו) לומר כן כיון דצריך לכלל. ולכן נלענ"ד ע"פ מה דאמרינן בשבועות (ה ב) כל מקום שאתה מוצא ב' כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהם ודנם בכלל ופרט וכלל ע"ש ולכן שפיר קאמר הכא בדיוק דא"כ לכתוב סמים בהדי הדדי והדר פרט כיון דודאי בלא סמים בתרא כבר ידעינן לדרוש כלל ופרט וכלל מ-קח-לך ו-סמים קמא דאף דכתיבי בהדי הדדי מ"מ הטל פרט ביניהם ולכן אם לא רצה הכתוב לרבות מ-סמים בתרא חמש ה"ל למיכתב אצל סמים קמא קודם הפרט דאז ודאי לא הוי דרשינן מיני' אלא כסמים קמא שנים (והתוצאה הייתה 2 + 2 + 3 + 1 = 8) ומדכתיב אחר הפרט ולכלל לא מצרכינן דכבר ידעינן מ-קח-לך סמים לכן דרשינן מיני' חמש כי הני כן נלענ"ד פ"י הסוגיא.

טט – אם קח-לך ו-סמים הם כלל וכלל ו-נטף וישחלת וחקלבה הם פרט אז יש רק חמשה סמנין שחייבים בתכונות קוטר ועולה וריחו נודף, ואילו החמישה הנוספים לא חייבים בכך. קושיה –גגלה שגם האחמשה האחרים בעלי תכונות.

אכן מעתה ק"ל (קשה לי (על רש"י)) איך אפשר דר' ישמעאל סבר כר' יוחנן א"כ (אם כן) דרש המנין ג"כ מ-סמים בתרא וע"כ (ועל כרחך) דרש כלל ופרט וכלל מקח לך קמא והטל פרט ביניהם ואיך אפשר לומר כן לתנא דבי ר"י הא הוא ס"ל בשבועות (שם) דהיכי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראק = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאק – שני משמעות, רבוי משמעות; מראק טפאק – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מראק תביר טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנתק, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = ריש = גרשי"ם – ויצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפני שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

דכתיב ב' כללים בהדי דרשינן ברבוי ומיעוט ולא בכלל ופרט וא"כ איך נקט הכא כלל ופרט וכלל וצ"ל דר' ישמעאל דרשה הפשוטה נקט כסוגיה הש"ס בכל מקום כמו שכתבו התוספות במועד קטן (ז א) דודאי אי לא מצרכינן סמים בתרא למנין (חמש) הוי הדרשה פשוטה לדרוש מסמים קמא ובתרא כלל ופרט וכלל, אבל (כיוון שלשיטת ר' ישמעאל צריך מלת ספיים שני עבור המספר חמש) השתא באמת דרשינן רבוי ומיעוט וא"ל ד"כ (ואין להקשות שאם כן) ה"י לו לר' ישמעאל לרבות יותר (ממה שמרבין בכלל ופרט וכלל), דלמא (אז אולי (א)) אין כאן לרבות דבר שיהי' עכ"פ דומה קצת למעוט (נטף וגו', ו-ב)) או שמא באמת ס"ל לר' ישמעאל דלא בעינן דוקא (התכונות) קוטר ועולה וריחו נודף (הנדרשות בגלל הלימוד כלל ופרט וכלל) אלא לפי האמת בחדא סגי (תכונה אחת בכלל סממן מספיקה). (ולכן מסקנת ערוך לנר) ואם כי הסוגיא לפי דברי דבי ר' א"י אכתב קצת דוחק היא, עכ"פ דברי ר' יוחנן א"ש (בשיטת ר"ש שמחבר ר"י עם ר' ישמעאל, אתי שפיר, (מסבירים טוב)) ע"פ סוגיא דשבועות הנ"ל (ויוצא שמלת ספיים שני עבור המספר חמש, ועבור כלל בתרא) והתימא מהרב בעל ברכת הזבח שהעלים עין מסוגיא דשבועות שם:

ויאמר – תראט בתפקיד שיעור כגמרא א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסניי. כלומר שבקטורת יהיו י"א סממנין ותכונות עשרה מהם לפי הפרט שקוטר ועולה וריחו נודף, ועוד לבונה זכה. אבל אפשר שזה גם רמז לשיעור כל סממן.
ע"פ ערוך לנר בבלי כריתות ו,ב ... לשון נאמר למשה מסיני שייך גם אם מקצתו נכתב בקרא דהרי הכא קאמר ר"י י"א סממנין נאמרו למשה מסיני וד' מהם כתובים בפ"י וכן מדוייק לשון הרמב"ם הל' כלי מקדש (פ"ב ה"א) שכתב הקטרת נעשית וכו' ונתפרשו בתורה ארבעה מסממני' והם נטף ושחלת וחלבנה ולבונה ושאר סממני' הלכה למשה מסיני אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה מסיני עכ"ל הרי שדייק אאותן שלא נכתבו לומר שהם הל"מ וכשכולל כל י"א יחד כתב הלשון נאמרו לו למשה מסיני ... ארבעה סממנין פורטו ועל השאר יש דעות שנאמרו ולא פורטו או לא נאמרו והם צריכים להבחר לפי תכונות הפרט.
שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א,ג, רבי יוחנן פתר קרייה בקטרת בית אבטינס, צרור המור זה אחד מאחד עשר סממנין שנותנין בה, רבי הונא אמר לה (שמות ל') **ויאמר ה' אל-משה קח-לך ספיים** הרי ב', **נטף** ו **ושחלת וחלבנה** הרי ה', **ספיים** אי תימר דאיןון תרין והלא כבר נאמר **ספיים, פד פדד** יתה תן חמשה כנגד חמשה הרי עשרה, ולבונה זכה הרי אחד עשר, מיכן בדקו חכמים ומצאו שאין יפה לקטרת אלא אחד עשר סממנים הללו בלבד, בין שדי ילין, שהיתה מצומצמת בין שני בדי הארון, (ש"ש א,ד) **אשפיל הפפרו** שמכפרת עוונות של ישראל, אמר רבי יצחק **אשפיל** שהיתה מתמרת ועולה עד הקורות ואחר כך פוסה ויורדת כ-**אשפיל הפפרו** המכפרת עוונותיהם של ישראל, עכ"ד. **תורה שלמה [קפ]** ... לשיטת הרמב"ם י"א סממנים המה הל"מ ... וחכמים בדקו כמה מינים ונוכחו לדעת שאין ... קוטר ועולה וריחו נודף כמו י"א סממנים שנאמרו למשה בסניי.

קח-לך – מקף כרב-שלב (א) נמנו בשמותם, (ב) בדוק מי הם הסממנים המתאימים לשמות ובעלי התכונות קוטר ועולה וריחו נודף הנלמדות מהפרט שבמידה כלל ופרט וכלל. ואילו מהמלים **קח-לך** נלמד את הנאמר ב-**בבלי יומא ג,ב** - תניא, ר' יאשיה אומר קח לך משלך, ר' יונתן אומר משל צבור, ומה ת"ל קח לך כביכול משלך אני רוצה יותר משלהם.
ה אל-משה – קדמא ואולא, רמז לדרוש כתוב לפי סדר מסוים בכלל ופרט וכלל, כפ"ר ש"י שחיבר את ר' יוחנן עם ר' ישמעאל.
דרך (א) **ספיים** – כלל, **נטף** ו **ושחלת וחלבנה** – פרט, **ספיים** – חזר וכלל, **כלל ופרט וכלל**
ספיים – הראשון – (א) מיעוט רבים שני סממנין (ב) כלל קדמאה, **ספיים** – השני בשני תפקידים: (א) כלל בתראה של כלל ופרט וכלל ללמד שכל הסממנין (פרט ללבונה זכה הכתובה לעצמה) יהיו קוטר ועולה וריחו נודף (נראה כקוטר, עולים, בעלי ריח (טוב או רע) מתפשט). (ב) בתפקיד מנין חמישה סממנין נוספים. כאשר **ספיים** בתראה בטעם טפחא בדומה לכלל בתראה בכתובים אחרים.
דרך (ב) ע"פ הסבר "**ערוך לנר**" בגמרא **קח-לך** – כלל קדמאה בלשון סתמי, **ספיים** – הראשון – ממשמעות הלשון מיעוט רבים שני סממנין, גם עבור כלל בתראה. מתקבל כלל וכלל ופרט שמקובל לדרוש אותו בכלל ופרט וכלל (היינו הטל הפרט בין שני הכללים). ואז **ספיים** – השני אינו נדרש כמיעוט רבים שניים, אלא כמרבא על החמשה הקודמים עוד חמשה.

נטף ו **ושחלת** – מהפך פשטא בד"כ ללא פסק ביניהם. תפקיד הפסק להדגיש שמדובר בשם (ענין) דומה אך במשמעות שונה. אכן זהו לימוד הגמרא דאי כתב **נטף**, ה"א: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, מש"ה כתב **ושחלת**; ואי כתב **ושחלת**, ה"א: גידולי קרקע אין, אבל מין אילן אימא לא, משום הכי כתב **נטף**;
נטף ו **ושחלת** מייצגים גידולי קרקע, אבל הנטף מייצג אילנות, השחלת מייצג שאר גידולי קרקע וי"א שבהן נכללים גם מיני שבלולים הצמודים לקרקע ויונקים ממנה.
נטף – פסק מצייר עליית ענן הקטורת, ו **ושחלת** – פשטא מצייר התפשטות ענן הקטורת בהגיעו לתקרת קה"ק. ו **ושחלת** – זקף-קטן כשני תפקידים (א) בעלת ריח מתפשט (אמנם ריח רע) (ב) ע"פ **כריתות ו,ב** אמר ר' חנא בר ביזא א"ר שמעון חסידא כל תענית שאין בה מפורשי ישראל אינה תענית וב-**תו"ש [קפא]** ... ושם שמים מתעלה ומתקדש כי חוזרין בתשובה (רבנו גרשם, רב"ה) ... כאן **ושחלת** – זקף-קטן – מתאים לדרושים שזקף-קטן משמעו הזדקף, המתאים לבעל התשובה. **ש"ע או"ח הל' יום הכפורים סימן תריט סעיף א** ליל יום הכיפורים נוהגים (א) <א> א שאומר שליח צבור: בשיבה של מעלה ובישיבה של מטה, <ב> על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין להתפלל עם [ב] העברינים.

ודומה ל-**(מ' אח"מ טז,ג)** ... **יכפהו ענן הקטרת את-הפפרת** בקריאה עם פסק רמז לענן הראשון, פסק מצייר היתמרות הקטורת כקורה ישרה כלפי מעלה, **ענן הקטרת** – מונה רביע מצייר ארבעה כיוונים של התפשטות מתחת תקרת קה"ק, ירידה לאורך הכתלים והתפשטות על רצפת קה"ק ואז זה **(ש"ש א,ד)** **אשפיל הפפרו** המכפרת עוונותיהם של ישראל. (ברוך שכיוונתי לסוף נתחומא תצוה מזבח הקטורת)

ב-**בבלי כריתות ו,ב** הגמרא דורשת **(שמות תשא לז,ד)** **קח-לך ספיים** א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסניי.
ואילו ב-**בבלי כריתות ו,א** נמנים י"א סממנין ועוד חמש תוספות. י"א סממנין: פיטום הקטרת, הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעי' של שבעים מנה, מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, הקושט שנים עשר, קילופה שלשה, וקנמון תשעה,
עכשו הגמרא מונה **חמש תוספות** ויש להן רמז בתבנית הטעמים של אותו כתוב
קח-לך ספיים – מונה רביע, אלו חמישה מיני תוספות לקטורת – (טט – א) בורית כרשינה תשעה קבין, (טט – ב) יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חורירין עתיק, (טט – ג) מלח סודמית רובע הקב, (טט – ד) מעלה עשן כלשהו, (טט – ה) רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא. ואם נתן בה דבש – פסלה. חיסר אחת מכל סממניה – חייב מיתה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
הפניות השערות: אחת: סלוק – סוף פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

פנימיות ענין נַטְפָּה וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבֵּנָה

הגמרא שקלה להעביר וְחַלְבֵּנָה זָכָה מסוף הכתוב לתוך הפרטים או להחליף עם וְחַלְבֵּנָה ודחתה זאת מפני שלא יתקבלו י"א סממנין. מה החשיבות של י"א סממנין? בשביל פנימיות של הענין נתבונן בכתוב **נַטְפָּה וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבֵּנָה** ר"ת בלי ו"ו החיבור נ' ש' ה' עולה נח"ש וס"ת פ' ת' ה' עולה פת"ה, פתוי הנחש לחוה ולאדם הוריד י"א ניצוצות קדושה (אחד מאור המקיף ועשר מעשר ספירות דאצילות) אל הקליפות.

זה הוריד את העולמות ותיקונו ע"י היפוך סדר ר"ת (המרומז בטעם מהפך) חש"ן והגיל' העולה משי"ח.
הקטורת התיקנית עוצרת את מלאך המות הוא בטוי של הנחש, כנאמר ב-במדבר קרח יז, [יא] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמִּטְהָר וְתֵן-עֲלֶיךָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מִתְּהָר אֶל-הַעֲדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי ה' הַתֵּל הַגָּדֹל: [יב] וַיִּקַּח אֶהֲרֹן פֶּאֶשְׁרוֹ דָּבָר מִשֶּׁה וַיִּרְץ אֶל-תּוֹד הַקֶּהֶל וְהֵגֵה הַתֵּל הַגָּדֹל בָּעָם וַיִּמָּן אֶת-הַקִּטְרֹת וַיִּכַּפֵּר-עַל-הָעָם: [יג] וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:

בסיכום אין להחליף בין חַלְבֵּנָה ובין-לְבָנָה זָכָה (א) כי לא מתקבלת התוצאה ההילכתית הראויה (ב) כי בפנימיות ענין הקטורת (א) ע"י הדרישה במידת כלל ופרט וכלל ה-חַלְבֵּנָה המייצג את פושעי ישראל בגלל ריחו הרע, מוקף בכלל ישראל המשפיעים עליו לחזור בתשובה ונמצא שם שמים מתעלה ומתקדש. (ב) רק באופן הנדרש כלל ישראל זוכה לכפרה והיא גם מכפרת על כל הבריאה.

בדרך מליצה **נַטְפָּה** הנחש הלך זקוף כעין טעם פסק ופסקו רגליו ונהפך (טעם מהפך) הולך על גחונו.
חַלְבֵּנָה – גי' המ"ן

שמות כי-תשא ללד: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה קַח-לְךָ סַמִּים נַטְפָּה וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבֵּנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בָּר בָּבֶד וְיָהוּ:

וַיֹּאמֶר – תרסא, רמז שבתוך מלת **וַיֹּאמֶר** – מרומזים י"א סממנין ואחד מהם מו"ר, תרסא תרמז גם לשיעורי הסממנין
קַח-לְךָ סַמִּים – מונח רביעי, כעין שתי רביעיות (טט – א) הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעי' של שבעים מנה, (טט – ב) מור וקציעה שיכולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה,
נַטְפָּה וּשְׁחַלְתָּ וְחַלְבֵּנָה מרמזים איך שהו ל- הקושט שנים עשר, קילופה שלשה, וקמון תשעה,

ה' אֶל-מֹשֶׁה – שלוש מאות וששים ושמונה מנים היו בה – הוי"ה ועוד מש"ה עולה $371 = 345 + 26$, פחות שלוש המלים = 368
שלוש מאות וששים וחמשה מנים כמנין ימות החמה
(יום) הכפרים גי' שנ"ה (355) שנת לבנה
(יום) הכיפרים גי' שס"ה (365) שנת חמה, כיפורים גי' שס"ה (366) שנת חמה מעוברת

נכתב ע"י הרב א"מ פערל

במנחת חינוך מצוה ק"ג מביא מחלוקת ראשונים האם כל אחד עשר הסממנים נתנו שמותם למשה מסיני או שרק הארבעה המפורשים בתורה הם מוכרחים ואסור לשנותם אבל שבעה האחרים יכול להביא איזה סם שיראה לו טוב ובלבד שיהיו סך הכל אחד עשר סממנים.

שיטת הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ב,ה"ב) שכל האחד עשר נאמרו למשה מסיני, שיטת רש"י שרק הארבעה שמותם נתפרשו (רש"י כריתות ו' ב'). כריתות ו' ב' י"א סממנים; או מידת כלל ופרט וכלל ללמוד מארבעה סממנים המנויים אל השאר ע"פ שמות כי-תשא ל" ל"ד **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה** (תלישא-קטנה קדמא אולא) האם יש להבין הרמב"ם שהקב"ה אמר לו י"א הסממנים בשמותם או שאמר לו במידת כלל שיהיו י"א סממנים ואיך יקבעם זה בשיטת רש"י הפרטים ומרבה אותם ע"י הכלל בתראה.

עוד מחלוקת מצינו בענין הקטורת האם נתינת סם "מעלה עשן" מעכב ואם חסרו חייב מיתה או שאינו מעכב ואינו אלא הידור מצוה. המנחת חינוך הביא דברי המר"ן הב"י שאין "מעלה עשן" מעכב, והביא דברי המשנה למלך שכתב שביה"כ מעכב ושאר ימי השנה אינו מעכב. והביא דעת השער אפרים דנתינת עשב ששמו "מעלה עשן" מעכבת אבל יש בזה כמה סוגי עשבים ואין מעכב מין מסוים, וכתב המנחת חינוך דבתוספות ישנים ביומא משמע מפורש כדברי השער אפרים.

והנה הקשה ר' זלמן פישר, מדוע לא נמנו י"ב סממנים כיון שמעלה עשן מעכב? ותירצנו דכיון שלא נתפרש מינו ויכול להביא מעלה עשן מכל סוג שהוא לכן לא נחשב בי"א הסממנים, והקשה ר' זלמן דבשלמא לשיטת הרמב"ם שכל הי"א נתפרשו למשה מסיני שפיר אפשר לתרץ כך, שמעלה עשן לא נתפרש ואינו בכלל הי"א,

אבל לשיטת רש"י דגם הז' סממנים לא נתפרשו מדוע לא נחשב מעלה עשן בכלל הי"א סממנים, ועל כרחנו נצטרך לומר דלשיטת רש"י אין חובה לתת מעלה עשן, אלא ביום כיפורים בלבד וכתירוצו של המשנה למלך,

עוד יש לתרץ במעלה עשן אינו נותן ריח לכן לא נמנה בי"א סממנים,

הרמב"ם עבודה, הלכות כלי המקדש והעובדים, פ"ב, ראה משנה למלך, מנחת חינוך ק"ג "דס חיה" בענין האם סם המוסק (ס' שואית) מבעל חיים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אהבה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרמז = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – יתור
 לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
 אחד נדרש; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
 (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
 שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מגלת אסתר ה'ג:

וְכָל-זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי בְּכָל-עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֵה אֶת-מַרְדֵּכִי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָךְ:

המן חושב שהוא מצליח אבל עבודתו המוסתרת למרדכי מפריעה לו ופיו מכשילו וְכָל-זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי – ס"ת ה-ו-ה-י צירוף שם הוי"ה לחודש תמוז שבו הובקעה חומת ירושלים בבית ראשון ובבית שני. בספר בית ישראל ולב שמחה מצוין צירוף הוי"ה זה (הרב א' לב).

במידה כנגד מידה

מגלת אסתר ו'ג:

וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ מַה-נַּעֲשֶׂה יָקָר וַנְדוּלָה לְמַרְדֵּכִי עַל-זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלָךְ מִשְׁרָתָיו לֹא-נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר:

על-זֶה – מקף בתפקיד צירוף שתי המלים לכעין מלה אחת.

וַנְדוּלָה לְמַרְדֵּכִי עַל-זֶה וַיֹּאמְרוּ – ס"ת בעזרת תפקיד המקף הנ"ל ה-י-ה-ו צירוף שם הוי"ה לחודש טבת שבו הוטל המצור על ירושלים בבית ראשון, שבו שנים אחדות לפני כן נלקחה אסתר לאחשורוש. החודשים תמוז וטבת נחשבים החדשים הקשים לישראל בהם שיא ההסתרה ובשניהם מופיעים צירופי שם הוי"ה ללמדנו על ההשגחה הפרטית כמאמר ר' נחמן "ואפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה בודאי גם שם נמצא השם יתברך, גם אחרי הדברים הקשים העוברים עליך אני עומד"

מגלת אסתר ו'ג:

וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ מַה-נַּעֲשֶׂה יָקָר וַנְדוּלָה לְמַרְדֵּכִי עַל-זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלָךְ מִשְׁרָתָיו לֹא-נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר:

ראה מגלת אסתר ה'ג: וְכָל-זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵה לִי בְּכָל-עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֵה אֶת-מַרְדֵּכִי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמְּלָךְ:

וַיֹּאמְרוּ – קדמא ואולא במלה אחת, כעין שיוון שכולם אמרו אותו דבר, נגד רצונם כי "ספרי דאגדתא על אסתר – מדרש פנים אחרים

(בובר) נוסח ב, פרשה ו", א"ר לוי בנו של המן היה נוטרו של מלך, (ואולי עוד בנים) וההשגחה הפרטית המתגלה בשם הוי"ה בס"ת

וַנְדוּלָה לְמַרְדֵּכִי עַל-זֶה וַיֹּאמְרוּ מכריחה אותם לכך.

מגילת אסתר ו'ה: וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמְּלָךְ אֵלָיו הֲנֵה הֵמָּן עֹמֵד בְּחֻצַּי וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ וַיֹּבֵא:

וַיֹּאמְרוּ – קדמא ואולא במלה אחת, כעין שיוון שכולם אמרו אותו דבר,

מגילת אסתר ו'ו:

וַיֹּבֵא הֵמָּן

וַיֹּאמֶר לוֹ הַמְּלָךְ מַה-לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמְּלָךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ

וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלִבּוֹ לֵמִי יַחְפֵּץ הַמְּלָךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי:

ראה בבלי מגילה ז,א וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלִבּוֹ ר"א אומר שדבר זה נאמר ברוח הקדש. אפשר שגלוי נבואי זה מרומז בתבנית הטעמים של הכתוב הַמְּלָךְ מַה-לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ – זקף קטן זקף-גדול זקף-גדול המרמז בתורה לגלוי אלקי גדול מיוחד מאד. מכאן עוד ראייה שמגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש.

הַמְּלָךְ מַה-לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ – גי' 95 (מתקן את המ"ן = 95) + 45 + 806 + 313

או 95 + 313 = 408, הפרש מתקע"ו 408 – 576 = 168

אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל 408 – ת"ח, כגון מאורעות ת"ח ות"ט באלף החמישי, צו"ם קו"ל ממון, הוד"ו לה" כ"י טו"ב כ"י לעול"ם חסד"ו

168 – פגיע"ה (כגון תפילה), בנפו"ל (אויבך אל תשמח), סח"ק (בא"ת ב"ש- חס"ד). (ראה בזוה"ק פ' בראשית כ'), אימ"א עילא"ה:

פרקי דרבי אליעזר (היגר) – "חורב" פרק מט ... אמ' לו המן והלא כתוב בתורה בנפול אויבך אל תשמח, אמר לו רשע בישראל כתוב זה, אבל באומות העולם ואתה על במותימו תדרוך,

ספרי דאגדתא על אסתר – מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח ב, פרשה ו ... הוא ששמואל אמר לשאול שראה בנבואה מספד הזה, ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני (ש"א = שמואל א' = טו יד), ושמע הקדוש ברוך הוא את תפילתך ואת תפלת מרדכי, ועליהם אמר דוד כי רגע באפו חיים ברצונו וגו' (תהלים ל ו)

... א"ל מרדכי ברכי כשלו מצום, ובשרי כחוש משמן (תהלים קט כד), שהתענית עליך ועל ביתיך, ואין בי כח לישוב על הסוס, השפל במותיך, ואדרוך עליהן, ואבוא על הסוס, מיד כרע המן לפני מרדכי, ונתן מרדכי רגלו על צוארו של המן, ונגע פיו של המן לארץ, אמר מרדכי הבטיחנו הקדוש ברוך הוא כשאנו עושים רצונו כתיב אשריך ישראל מי כמוך וגו' ואתה על במותימו תדרוך (דברים לג כט), כשעלה מרדכי על הסוס, היו הכל מקלסין לפניו, ואבוקות דולקות כנגדו, והוא אומר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קיח א), עד שהוא גומר כל הפרשה כולה, והן עונין אחריו, א"ר לוי המן קרא **בְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמְּלָךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ**, וישראל עונין לא המלך שבארץ, אלא המלך שבשמים, בתו של המן הציצה בעד החלון, וראתה אותו באותו קלון ונפלה ומתה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצוות השערות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות; רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסקו – סודר שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצו פסוק – הקש; השלישיה:
(קדפא – סדר קיימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.6 שמות כי תשא ל,יא (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות תשא ל,יא: וְעִשְׂתִּי כַיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתְּ אֹתוֹ בֵּין-אֶהָל מוֹעֵד וּבֵין-הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתְּ שְׁמָהּ מִיָּמִים:
שמות תשא ל,יט: וְרַחֲצוּ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ה,הי"ג כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר: (שם' תשא ל,יט)
ורחצו אהרן ובגדיו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה. :

כסף משנה הביא ראה לנפח מים לארבעה אנשים מהפסוק (שם' פקודי מ,לא) **וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִלְּשָׁה וְאֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:** וזה מסתבר למאן דאמר שפינחס לא נתכהן עד מעשה זמרי, אבל למאן דאמר שפינחס נתכהן ביום חנוכת המשכן מתאים לרמב"ם.

אבן האזל (הרב א"ז מלצר) שנאמר: (שם' תשא ל,יט) ... **אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ**, וכי, בגמ' איתא (שם' פקודי מ,לא) ... **מִלְּשָׁה וְאֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ** והוא פסוק בפ' פקודי, ופירש"י משה ואהרן תרין ובגדי תרין, וכונתו ליישב דלא יקשה הא באותה שעה היו גם נדב ואביהוא אלא דלא ילפינן אלא מדכתיב ובגדי דמשמע לפחות שנים והרמב"ם כתב פסוק הנאמר בפ' תשא גבי ציווי עשיית הכיור ובודאי היה גירסתו כן בגמ' אלא שהקשה הכ"מ שבזמן שנאמרה אותה פרשה עדיין לא מתו נדב ואביהוא, וא"כ הוה ליה לאצרוכי שיהיו מים בכיור כדי לקדש חמשה או ששה, וכונתו דבלא פנחס יהיו חמשה ועם פנחס ששה (טט – ועם משה שבעה), ומביא הכ"מ גירסת רש"י דלגירסתו מיושב. והנה מתחלה נבאר למה לא נחא להרמב"ם בגירסת רש"י, ונראה דטובר דמפסוק הנאמר בפ' פקודי לא נוכל ללמוד שהוא עיכוב לדינא, דהא לא כתיב בגדר ציווי וכתוב רק ויעש את הכיור וגו' (שם' פקודי מ,לא) **וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִלְּשָׁה וְאֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ**, א"כ ראיתי שכבר עמד ע"ז הבה"ז והצ"ק (ברכת הזבח? צאן קדשים?) דחק ליישב ע"ש, וא"כ מיושב מה דלא נחא להרמב"ם בגירסת רש"י.

ולכאורה היה אפשר לומר עוד דרש"י בעצמו כתב שקשה לגירסתו וז"ל שאף משה כהן היה בשבעת ימי המילואים ואף על גב דלא כיהנו בבת אמת מיהא קרא אהרן וקיריבו בני אהרן את הדם ולא מוכח שכל הכהנים הקיריבו ואפשר רק שנים וכמש"כ רש"י דובגדי שנים, ולכן ילפינן רק מדין קידוש אחר ימי המילואים שהיו הרבה עבודות בתמידין ומוספין לאהרן ולבגדיו ואז לא היו נדב ואביהוא אלא שהיה גם פנחס וזה נכלל בפ' ציווי ד-(שם' תשא ל,יט) **וְרַחֲצוּ אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ**.

ע"פ **אבן האזל** (שם' תשא ל,יט) **אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ** – מרכא טפאא, יתור לרבות את פינחס לכהנים בחנוכת המשכן, (הרב יעקב ויגדור) **וְרַחֲצוּ** – תביר, ממעט מקבוצת **אֶהָרֶן וּבְגֵדוֹ** והמתרבים עליהם (משה רבנו, פינחס), את נדב ואביהוא.
(הרב א"מ פרל) מים בכיור לא פחות מלקדש ממנו ארבעה כהנים, (שם' תשא ל,יח) **וְנָתַתְּ שְׁמָהּ** – מרכא טפאא, יתור לרבות **מִיָּמִים** שיספיקו **ללפחות** ארבעה כהנים המרומים במונח רביע של (שם' תשא ל,יח) **וְנָתַתְּ אֹתוֹ**, יכול להיות שאפילו שבעה – משה, אהרן, נדב, אביהוא, אלעזר, איתמר, פינחס.

שמות תשא ל,כ: כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד וְרַחֲצוּ-מִיָּמִים וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת הַלְּהַקְטִיר אֲשֶׁה לָהֶּ:
שמות תשא ל,כא: וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא יִלְוֲרְעוּ לְדַרְהֶם: פ

[רש"י] (שם' תשא ל,כ) **כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד** – להקטיר קטרת שחרית ובין הערבים, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודה זרה: **וְנָתַתְּ אֹתוֹ** (הרב י"י פוזן) ע' סא) טעם מונח במלת **או** בא להדגיש ש-**כְּבָאֵם** אל אהל מועד היא אל קדושה הגבוהה מקדושת העזרה ו-**בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ**. ועוד כתב **וְנָתַתְּ אֹתוֹ** (הרב י"י פוזן) ע' טד) בשם **[המאירי בבלי יומא מג,ב]** חיוב ביאה ריקנית להיכל, דווקא אם בא דרך פתח מזרחית. אבל אם בא דרך פשפשים, לא חל עליו שם ביאה ריקנית להיכל. ונראה, שגם כאן **כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד** מדבר שבא דרך פתח מזרח. ומכל מקום אינו מחויב עד שבא כולו.

מסקנה: כהן יכול להיות בעזרה ללא קדוש ידיים ורגלים (קיו"ר) כאשר אינו משרת (נקרא גישה ריקנית). חיוב קיו"ר חל עליו כאשר עומד **לְשֵׁרֵת הַלְּהַקְטִיר אֲשֶׁה** – מרכא טפאא כיתור לרבות על לשרת (לעבוד) להקטיר אשה במזבח, כל עבודות שרות אחרות במקדש. אבל **כְּבָאֵם** אל אהל מועד אל קדושה הגבוהה מקדושת העזרה חל חיוב קיו"ר גם על ביאה ריקנית במלוא גופו דרך הפתח במזרח. **אֶל-אֶהָל** – מקף כרב-מצב על דרך ביאה לאהל מועד המחייבת קיו"ר (א) על ביאת מלוא גופו מפתח המזרח בין לעבודה בין ביאה ריקנית (ב) על ביאה דרך פשפשים לא מחויב בקיו"ר וזה רק ביאה ריקנית (שלא לשם עבודה) כי לכל שרות חייב לפחות קיו"ר של הפעם הראשונה ביום. **[בבלי זבחים יט,ב]** (א) אי כתיב **כְּבָאֵם** ולא כתיב **בְּנִשְׁתֶּם** הוה אמינא אפילו אביאה ריקנית. טט: אבל היות וכתוב **בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת** משמע, שהרחצה היא לשם עבודה בפנים אהל מועד ובחצר אהל מועד. **וְרַחֲצוּ-מִיָּמִים** – מקף כרב-מצב הרחצה (א) קיו"ר באופן הראוי (ב) כל רחצה אחרת. וגם רב-מצב המים (א) מים ראויים (ב) מים לא ראויים (ראה להלן) [רש"י] (שם' תשא ל,כ) **וְלֹא יָמְתוּ** (טט: ע"פ רש"י (ל,כא) בכניסה להיכל) – הא אם לא ירחצו ימותו (מיתה בידי שמים [רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"א]), שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: [רש"י] **אֶל-הַמִּזְבֵּחַ** – החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר: **אֶל-הַמִּזְבֵּחַ** – מקף כרב-מצב (א) מזבח הפנימי כי הפסוק פותח **כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד** והיה משמע שביאת אהל מועד כדי לבא למזבח הפנימי (ב) מזבח החיצון. וכאן מלמד על מזבח חיצון לשם עבודה.

[רש"י] (שם' תשא ל,כא) **וְלֹא יָמְתוּ** – לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוק ידיים ורגלים, שהמיתה הראשונה (שם' תשא ל,כ) לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

[ותוספות בבלי יומא ה,ב] ... וכן בשלא רחוק ידיים דכתיב (שם ל) **כְּבָאֵם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד וְרַחֲצוּ-מִיָּמִים וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת** מיחייב אהל מועד אפילו אביאה ריקנית והא דקאמר פ"ב דזבחים (דף יט:) אי כתב רחמנא **כְּבָאֵם** ולא כתב **בְּנִשְׁתֶּם** ה"א אפילו אביאה ריקנית כו' משמע דלפי האמת לא מיחייב אביאה ריקנית יש לומר היינו אמזבח וה"פ אי כתיב כבואם אל אהל מועד או אל המזבח ולא כתיב **לְשֵׁרֵת** ה"א דאפילו אמזבח מיחייב אביאה ריקנית קמ"ל דאמזבח לא מיחייב. **[תורת המונח** (הרב י"י פוזן) ע' סא) טעם מונח במלת **או** בא להדגיש ש-**כְּבָאֵם** אל אהל מועד היא אל קדושה הגבוהה מקדושת העזרה ו-**בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ**.

בְּנִשְׁתֶּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ו
המצית השערות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = סאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה על כל חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושע, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

שהיה משמע, שכמו שאסור ביאה ריקנית לאהל מועד כך גם יהיה נאסרת ביאה ריקנית למזבח, מוציא מפשט זה ומלמד שלמזבח אפשר לגשת ביאה ריקנית ולכן גם לא יחויב בקיור"ר אם אינו משרת (עובד) באחת מעבודות המקדש.
צ"ע מהי הדרשה השנייה.
להקטיר אשה – מרכא טפאא, כיתור לרבות על עבודת ההקטרה עבודות אחרות **לה'**: – סלוק, מגביל, מחיוב קיור"ר רק אם הסיח דעת, וכך כתב **[מדרש הגדול (סכום בבלי זבחים יט,ב)]** יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשרה. וכן **[רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ג]**.

[תורה שלמה – מדרש הגדול (כעין מסכם את דיון בבלי זבחים יט,ב)] **[קטור (שמ' תשא ל,ג) בבאם אל-אהל מועד ... או בנשחם אל-המזבח לשרת יאמר (שמ' תשא ל,ג) בבאם אל-אהל מועד מה ת"ל או בנשחם אל-המזבח, אלו כן הייתי אומר בין נכנס לעבודה בין שלא לעבודה חייב, ת"ל או בנשחם אל-המזבח לשרת, מה להלן (במזבח) עבודה אף כאן (באהל מועד) עבודה, אלא מעתה יאמר בנשחם מה ת"ל בבאם, אלו כן הייתי אומר להקטרה (של חלבים במזבח ואולי מזה להקטרת קטורת באהל מועד) טעון קידוש לשאר עבודות אינו טעון קידוש לכך נאמר בבאם ו-בנשחם. לשרת להקטיר, מכאן אמרו אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום וכל הלילה והוא (טט – א) שלא יצא מן המקדש (טט – ב) ולא ישן (טט – ג) ולא הטיל מים (טט – ד) ולא הסיח דעתו ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש. וכך פוסק הרמב"ם **[הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ג]**. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשרה. וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל. וכל המסיך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קדוש ידים ורגלים. (טט – ה) קדש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ישן כל הלילה שהידיים נפסלות בלינה. על ההלכה החמישית יש מחלוקת האם מן התורה או מדרבנן.**

סיכום מ-**[בבלי זבחים יט,ב]** לדעת אביו כי פסול לינה מרבנן. תרומת הדשן מצוותה מקרות הגבר (איילת השחר) שזה קודם לעלות השחר (האיר המזרח). אם קידש ידים ורגלים לתרומת הדשן בין קרות הגבר ועלות השחר אז כשר ליום הבא, מכאן שפסול לינה רק מרבנן. ורבא חולק ואומר כי פסול לינה מן התורה. ורבא הולך בעקבות דעת רבי יהודה הנשיא, וכך פסק הרמב"ם **[הל' ביאת מקדש פ"ה ה"ח]** קידש ידיו היום, צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהידיים נפסלות בלינה.

(שמ' פק' מ,ל) בבאם אל-אהל מועד ובקרבנתם אל-המזבח ירצצו פאשר צנה ה' את-משנה: ס הכתוב מלמד על רחיצת ידים ורגלים של הכהנים **בבאם אל-אהל מועד** בכניסתם הראשונה ביום (ברור אחר המלמד זאת). טעם גרשיים של מלת **בבאם** כשמו גרשיים מלמד במשמע יציאה מן העבודה. תבנית הטעמים של **(שמ' פק' מ,ל) אל-אהל מועד** – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבעה דברים, מלמדת על מיני יציאות המחייבות קדוש ידים ורגלים של הכהנים העובדים.
ע"פ מדרש הגדול חמש יציאות מחייבות קידוש ידים ורגלים. ארבע יציאות מדאורייתא, היציאה החמישית היא יציאת הלילה ולא של הכהן, או שנאמר שזו יציאת הכהן מלילה ליום. על יציאה זאת יש מחלוקת האם מהתורה או מרבנן. הרמב"ם **[הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ח]** פוסק שהיא מן התורה.
הרב א"מ פרל הי"ו בשם "שפת אמת" כהן שישן במקדש, חייב בקיור"ר מפני שנשמתו יצאה מגופו בשעת השינה.

(שמ' פק' מ,ל) בבאם אל-אהל מועד – גרשיים מונח רביעי, הביאה הראשונה ביום של הכהן מחוץ אל פנים בית המקדש כדי לשרת (לעבוד) היא כעין יצא מן הכלל לענין קיור"ר ללמד על כלל קדושי ידים ורגלים לצורך עבודה, כדעת רבי **[בבלי זבחים יט,ב]** שלא על כל גישה לעבודה חדשה באותו יום צריך קידוש ידים ורגלים. אלא כמו בביאה הראשונה ביום מקדש יו"ר ומוכן לכל העבודות, כך גם בנסיבות אחרות המצריכות קיור"ר.

בגמ' **[בבלי זבחים יט,ב]** מובא המחלוקת רבי ור' אלעזר בר"ש, ומפרש בגמ' מ"ט דרבי, דכתיב **בנשחם**, (רש"י: וגישה דשחרית גישה חדשה היא, שהרי יש כאן מערכה חדשה), מ"ט דראבר"ש, דכתיב **בבאם**, (רש"י: והרי זה לא יצא), ואידך (רבי) גמי הא כתיב **בבאם**, (רבי מסביר) אי כתיב (אם היה כתוב רק) **בנשחם** ולא כתיב **בבאם** הו"א על כל גישה וגישה, (ואפילו שתייהן בו ביום), כתב רחמנא **בבאם**.
(שמ' תשא ל,ג) בבאם אל-אהל מועד ירצצו-מים ולא ימתו – גרשיים ... תביר כעין יצא **להקל ולהחמיר**, **להקל** (א) שלא מחייב קיור"ר על שנוי עבודה (ב) לא מחייב קיור"ר על כניסה מהצד להיכל (ג) לא מחייב קיור"ר עם לא נכנס כל גופו להיכל מפתח מזרח (ע"פ המאירי לעיל), **להחמיר** (א) מחייב קיור"ר בבואם ובחמש היציאות מן העבודה המחייבות קיור"ר בחזרה לעבודה (ב) אין לבוא לאהל מועד (האולם וההיכל וקה"ק) ללא קיור"ר, ואין לבוא ביאה ריקנית מפתח המזרח. (ג) אין לעבוד על המזבח החיצון ללא קיור"ר, (ד) ורין לעבוד שום עבודה ללא קיור"ר.

על הנאמר ב-**[משנה כלים פ"א,מ"ט]** ר' יוסי וחכמים בחמישה דברים בין האולם ולמזבח שוה להיכל שאין בעלי מומין ... ושלא רחוצ' ידים ורגלים נכנסים לשם. מוסבר ב-**[מעשי למלך הלכות בית הבחירה פרק א]** כי זאת מעלה מרבנן (ג) והנה ראיתי לראב"ד ספ"ק דתמיד אהא דתנן התם הגיע קידש ידיו ורגליו הקשה למ"ד בזבחים דהכירוי הי' עומד בין האולם ולמזבח הא תניא בתוספתא דכלים אסור ליכנס שלא רחוצ' ידיו ורגליו ותי' דוקא מי שא"צ אבל היכא דא"א בע"א מותר דמעלה דרבנן בעלמא הוא ועוד י"ל דדוקא בלא טבל אסור ליכנס קודם שקידש ידיו ורגליו אבל מי שהי' טבול כגון זה התורם את המזבח יכול בטוב ליכנס כיון שלא הטיל מים אחר הטבילה דמה שזה הי' מקדש ידיו ורגליו אינו משום טהרה כ"א בעבור עבודה עוד יש לומר דאין צריך שיהא רחוצ' ידים ורגלים מן הכיור אלא אף משאר כלי שאיני כיוור סגי לענין ליכנס בין האולם ולמזבח ברחיצה בעלמא סגי דאין צריך קידוש ידים מן הכיור רק לעבודה ומטיל מים:

(שמ' פק' מ,ל) בבאם אל-אהל מועד ובקרבנתם אל-המזבח ירצצו פאשר צנה ה' את-משנה: ס הכתוב מלמד על רחיצת ידים ורגלים של הכהנים **בבאם אל-אהל מועד** בכניסתם הראשונה ביום (ברור אחר המלמד זאת). טעם גרשיים של מלת **בבאם** כשמו גרשיים מלמד במשמע יציאה מן העבודה. תבנית הטעמים של **(שמ' פק' מ,ל) אל-אהל מועד** – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבעה דברים, מלמדת על מיני יציאות המחייבות קדוש ידים ורגלים של הכהנים העובדים.
ע"פ מדרש הגדול חמש יציאות מחייבות קידוש ידים ורגלים. ארבע יציאות מדאורייתא, היציאה החמישית היא יציאת הלילה ולא של הכהן, או שנאמר שזו יציאת הכהן מלילה ליום. על יציאה זאת יש מחלוקת האם מהתורה או מרבנן. הרמב"ם **[הל' ביאת מקדש פ"ה,ה"ח]** פוסק שהיא מן התורה. הרב א"מ פרל הי"ו בשם "שפת אמת" כהן שישן במקדש, חייב בקיור"ר מפני שנשמתו יצאה מגופו בשעת השינה.